

Evaluatie gemengde scholen-beleid Nijmegen

**Bureau Onderzoek en Statistiek
Gemeente Nijmegen
21 juni 2021**

Samenvatting

Gemengde scholenbeleid: 2 ambities, 4 pijlers

Gemeente en schoolbesturen in Nijmegen zijn in 2008 gestart met een gemengde scholenbeleid. Het doel van dit beleid was enerzijds scholen gemengder maken en segregatie tegengaan en anderzijds meer kinderen in de eigen buurt naar school laten gaan. Dit in de verwachting dat het de onderwijskansen en –prestaties van kinderen met achterstandsrisico zou verbeteren en dat het integratie tussen verschillende groepen zou bevorderen.

Deze ambities moesten via 4 pijlers gerealiseerd worden:

- Centrale aanmelding voor het basisonderwijs met capaciteitsplafonds en voorrangsregels (Schoolwijzer). Door een maximum aan het aantal leerlingen te stellen en voorrang te geven aan leerlingen uit de buurt wordt voorkomen dat er een grote leerlingenstroom van buiten de wijk naar een school trekt.
- Beïnvloeden schoolkeuzegedrag van ouders. Door voorlichting en het ondersteunen van ouderinitiatieven stimuleren dat ouders voor een wijkschool kiezen.
- Investeren in scholen waar sprake is van sociaaleconomische vlucht.
- Door woningbouw gemengdere wijken maken, want het is logisch dat “woonsegregatie” samengaat met “schoolsegregatie”.

Bij scholen waar op alle vier de pijlers inzet is geweest is vooruitgang te zien: minder kinderen lopen de school voorbij en de samenstelling van de school is gemengder. Maar bij de meerderheid van de scholen en wijken is geen, of zelfs een tegengestelde ontwikkeling te zien.

2020: in specifieke gevallen verbetering, voor de stad als geheel meer voorbijlopers

Als maat voor het in de eigen buurt naar school gaan gebruiken we het % voorbijlopers: het aandeel kinderen dat niet naar de dichtstbijzijnde basisschool gaat, maar een school bezoekt die minstens 300 meter verder van hun huis ligt.

Bij een beperkt aantal scholen in Nijmegen ten zuiden van de Waal is het aandeel voorbijlopers afgenomen, o.a. bij Kleurrijk, Michiel de Ruyter, de Wieken en de Aldenhove. Dat zijn vooral scholen waar op meerdere pijlers inzet is geweest: er is een nieuw schoolgebouw gekomen, in de wijk is redelijk omvangrijke herstructurering van de woningvoorraad geweest en vanuit die nieuwbouwwoningen is een ouderinitiatief gestart. Samen zorgde dat voor een omslag.

Maar voor Nijmegen als totaal is tussen 2008 en 2020 het percentage voorbijlopers gestegen van 30% naar 39%, stedelijk gezien is er geen vooruitgang geboekt op de ambitie “in de buurt naar school”.

Bij deze groei zijn een aantal verklaringen te geven:

- Vooral in Nijmegen-Noord is het aandeel voorbijlopers sterk gestegen, van een heel laag niveau (minder dan 10%) in 2008 tot een nog steeds lager dan gemiddeld niveau (33%) in 2020. Dit heeft te maken met de ontwikkeling van Noord als nieuwbouwgebied. In 2008 waren er nog maar een paar scholen en daardoor ging ieder kind bijna vanzelf naar de dichtstbijzijnde school. Anno 2020 is er veel meer aanbod aan scholen in Noord en daardoor krijg je ook meer spreiding en voorbijlopers.
- De populariteit van “stadsscholen” (islamitisch onderwijs en de vrije school), die de hele gemeente, en zelfs een gebied daarbuiten, bedienen is toegenomen. Omdat deze stadsscholen meestal niet in de eigen woonbuurt staan drijft dit ook het aandeel voorbijlopers op.

Deze ontwikkelingen zijn niet sterk genoeg om de totale toename van het aandeel voorbijlopers te verklaren.

Minder scholen met complexe populatie, Nijmeegse scholen nog steeds bovengemiddeld gesegregeerd

Het criterium dat in 2008 gekozen werd om te bepalen of een school te weinig gemengd was (meer dan 30% leerlingen heeft lage startkans/risico op onderwijsachterstand) wordt in 2020 niet meer op dezelfde manier bepaald. Het is daardoor niet mogelijk exact op deze manier vast te stellen of segregatie in het basisonderwijs de

afgelopen 12 jaar is toe- of afgenomen. Op basis van (segregatie) analyses van de Onderwijsinspectie en DUO/ministerie OCW kunnen we wel het volgende constateren:

- In 2008 hoorde een derde van de Nijmeegse scholen tot de 15% van de Nederlandse scholen die de meest complexe leerlinggroep had, met het meeste risico op onderwijsachterstand. Inmiddels geldt dat nog maar voor een kwart van de Nijmeegse scholen. Kleurrijk, de Wieken, Michiel de Ruyter en de Wingerd horen niet meer bij de scholen met de zwaarste leerlinggroep.
- Naar migratieachtergrond bekeken zijn de scholen in Nijmegen (vergeleken met Nederland) gemiddeld gesegregeerd.
- Naar opleidingsniveau gezien is de segregatie tussen de Nijmeegse scholen veel hoger, en ook een stuk hoger dan gemiddeld in Nederland. Dit is deels het gevolg van het feit dat er onder de inwoners van Nijmegen een groot verschil is in opleidingsniveau. Maar ook wanneer je kijkt naar vergelijkbare steden is de segregatie in Nijmegen aan de hoge kant.

Activiteiten op pijlers maar niet alleen vanuit “gemengde scholen-motieven”

In de 12 jaar sinds de start van het gemengde scholen beleid zijn er de nodige ontwikkelingen/activiteiten geweest die onder de 4 pijlers van het beleid te vatten zijn.

Centrale aanmelding en plaatsing: 5-10% van de kinderen niet naar eerste voorkeurschool

Bij Schoolwijzer melden alle ouders hun kinderen aan en wordt voor matching tussen voorkeurschool en beschikbare plaatsen gezorgd. Bij de toewijzingsronde in maart, voorafgaand aan het schooljaar, kan zo'n 5 tot 10% van de nieuwe basisschoolkinderen niet terecht op de school van de eerste voorkeur. Dan treden de voorrangsregels in werking. Een van de voorrangsregels, voorrang voor kinderen voor wie de school een buurtschool is, komt voort uit de ambitie “in de buurt naar school”. In praktijk is het aantal kinderen dat extra naar een buurtschool gaat door de voorrangsregels beperkt: per jaar 5-10 tot maximaal 20-40 kinderen. Vanwege de ambitie “meer gemengd naar school” bestond in de beginjaren nog een aanvullende voorrangsregel: kinderen die bijdroegen aan een gemengde samenstelling hadden (na buurtkinderen) voorrang op de rest van de aanmeldingen. Deze voorrangsregel werd echter bijna nooit toegepast, omdat de beschikbare plaatsen al voor die tijd waren vergeven. De regel is daarom afgeschaft.

Schoolkeuzegedrag ouders beïnvloeden heeft meeste kans in herstructureringsgebied

Schoolwijzer geeft een basisoverzicht van de scholen in Nijmegen (welke scholen zijn buurtscholen, wat is richting en onderwijsconcept van de scholen) maar verder is voorlichting en PR vooral een zaak van de scholen zelf. De meeste scholen en schoolbesturen vinden dit ook de juiste weg. Toch komen er uit het onderwijsveld ook suggesties om ouders breder voor te lichten: is een scholenmarkt (zoals bij het VO) ook voor het basisonderwijs een mogelijkheid, kunnen scholen uit een bepaald stadsdeel samenwerken in voorlichting aan ouders?

Een (belangrijk) aandeel in de succesvolle ontwikkeling van Kleurrijk, de Wieken en Michiel de Ruyter, en mogelijk in de toekomst voor Aquamarijn, is toe te schrijven aan de ouderinitiatieven bij deze scholen. Een groepje ouders uit met name de woningen in het herstructureringsgebied in de wijken bij deze scholen zet zich in om gezamenlijk/tegelijkertijd hun kinderen aan te melden op de buurtschool met tot dan toe een eenzijdige leerlinggroep. Deze (succesvolle) interventie is eigenlijk niet te organiseren door scholen en/of de gemeente. Ondersteuning en stimulering is wel mogelijk en is in praktijk ook gegeven: bijvoorbeeld door ter beschikking stellen van ruimtes, meedenken met en ingaan op behoeftes van de nieuwe doelgroep (opvang) of ouders in contact brengen met ouders die bij een andere school een vergelijkbaar proces hebben doorgelopen. Dat deze initiatieven enkel ontstaan zijn/succesvol zijn geweest in combinatie met relatief grote nieuwbouwprojecten geeft aan dat je een behoorlijke groep nieuwe ouders/bewoners nodig hebt.

Investeren in gebouwen en kwaliteit scholen

Bij het vormgeven van het gemengde scholenbeleid in 2008 werd bij de 3e pijler bedoeld op een project om interactie tussen leerlingen met verschillende achtergronden te verbeteren. Of dit project ook werkelijk is uitgevoerd is niet meer te achterhalen. Mogelijk betrokkenen herinneren zich dit in ieder geval niet.

Er zijn wel op andere fronten flinke investeringen in scholen gedaan. Zo heeft een behoorlijk aantal scholen een nieuw schoolgebouw gekregen. De voornaamste drijfveer was de bouwkundige kwaliteit van de gebouwen, maar er zijn ook scholen waar sprake was van sociaaleconomische vlucht waar een nieuw gebouw is gekomen. Een nieuw gebouw alleen (Kleine Wereld, Toon) lijkt, zonder aanpassing van de omliggende wijk, niet voldoende effect te hebben om de ontwikkeling van de school te veranderen.

Ook inhoudelijk zijn er investeringen gedaan, die bijdragen aan het gemengde scholen beleid, maar vooral vanuit een breder kwaliteitsdoel voorkomen:

- Steeds meer scholen ontwikkelen zich als “Brede school” waar onderwijs wordt gecombineerd met opvang en naschools aanbod
- Ongeveer de helft van de scholen ontvangt gemeentelijk subsidie voor bestrijding van onderwijsachterstanden
- Veel scholen, ondersteund door schoolbesturen, hebben de afgelopen jaren geïnvesteerd in het onderwijsconcept: meer dan 10 jaar geleden profileren scholen zich met bv Dalton-, Tom- of juist klassikaal onderwijs.

Meer gemengde wijken door herstructurering

In Wolfskuil, de Biezen (met onder andere Koningsdaal) en Willemskwartier/Nije Veld zijn de laatste 10-15 jaar omvangrijke herstructureringsprojecten uitgevoerd, met de bouw van 100-en nieuwe laagbouwwooningen. De plannen zijn ontwikkeld met het oog op het gemengd maken van de wijken in het algemeen, maar hebben natuurlijk ook zijn weerslag op de groep basisschoolkinderen: ook die wordt gemengd en gevarieerder. Het zijn juist deze wijken waar de scholen staan die de afgelopen jaren meer buurtkinderen getrokken hebben en waar de leerlinggroep gemengd is geworden.

Ouders over gemengde scholen en plaatsingsbeleid

In een enquête onder ouders van kinderen die in het schooljaar 20/21 zijn gestart op het basisonderwijs hebben we geïnventariseerd hoe hun opvattingen over gemengde scholen (beleid) en hun ervaringen met het Nijmeegse plaatsingssysteem zijn.

- Vooral de ambitie “in de eigen buurt naar school” wordt door een grote meerderheid van de ouders gesteund, 71% vindt dit heel waardevol, 24% een beetje waardevol.
- Dat er een grens gesteld wordt aan het toe te laten aantal kinderen vindt een overgrote meerderheid van de ouders terecht, zeker als dat is om het aantal kinderen per groep niet te groot te laten worden (meer dan 90% is het hier mee eens). Het is echter voor ouders wel een lastig thema, met meerdere aspecten, want tegenover dit antwoord staat het daarmee tegenstrijdige gegeven dat ruim de helft van de ouders ook vindt dat buurtkinderen niet geweigerd mogen worden.
- Bij meer aanmeldingen dan plaatsen vindt twee derde van de ouders de spelregels van Schoolwijzer goede verdeelregels. Andere opties beoordelen ouders veel minder goed (maximaal 22%).
- 44% van de ouders voelt Schoolwijzer als een (beperkte) inbreuk op hun keuzevrijheid en 12% zegt dat het proces van aanmelden en plaatsen niet goed/slecht is verlopen. Logischerwijze komt dit (veel) meer voor bij ouders van wie het kind niet op de eerste voorkeurschool geplaatst is. Bij de genoemde problemen gaat het onder meer over de als onpersoonlijk ervaren communicatiewijze van Schoolwijzer, het gegeven dat niet alle regels op voorhand transparant zijn en de onmogelijkheid om de “urgentie” van de keuze in beeld te brengen.

Schoolwijzer: weinig effect op doelen gemengde scholen beleid, toch waardering

Zoals hiervoor al beschreven wordt centrale aanmelding en plaatsing, Schoolwijzer, niet meer ingezet om gemengde scholen na te streven (de spelregel voor kinderen die bijdragen aan menging is afgeschaft) en is de bijdrage aan het meer in de eigen buurt naar school gaan beperkt. Schoolwijzer draag dus weinig bij aan de doelen van het gemengde scholenbeleid. Maar op andere fronten worden voordelen van dit verdeelsysteem wel gevoeld. In een situatie van overvraag worden op een onpartijdige en in principe transparante manier de beschikbare schaarse plaatsen verdeeld. Dit wordt zowel in landelijk onderzoek geconstateerd als bij de Nijmeegse scholen en schoolbesturen. Ook de ouders (zie hiervoor) vinden dat verdeling van plaatsen, wanneer er te veel aanmeldingen zijn, het beste via de spelregels van Schoolwijzer kan.

Daarnaast heeft Schoolwijzer ook nog wat andere voordelen voor scholen: een vroeg inzicht in het te verwachten aantal nieuwe leerlingen en een het niet meer voorkomen van moeilijke gesprekken over afwijzingen. Daar tegenover staat dat het voor ouders van scholen waar geen tekort aan plaatsen is een soms moeilijk te nemen extra administratieve hobbel is.

Zijn “doelen achter de ambities” ook op andere manieren te bereiken?

In totaliteit is er de afgelopen 12 jaar maar heel beperkte vooruitgang geboekt op de ambities van het gemengde scholenbeleid. Waar wel sprake was van succes ging dat altijd samen met vernieuwing van wijken, een aanpak van die veel inzet en een lange adem vereist.

De onderwijssocioloog Bowen Paulle, op wiens werk het gemengde scholenbeleid mede geïnspireerd is, draagt tegenwoordig ook de mogelijkheden uit van een andere aanpak om de onderwijskansen van kinderen in een achterstandssituatie te verbeteren: High Dosage Tutoring. Een werkwijze waarin kinderen in een achterstandssituatie in zeer kleine groepjes door een tutor intensief worden begeleidt, in samenspraak met ouders en school¹.

Aan het samen naar school gaan en integratie tussen groepen met een verschillende achtergrond levert deze methode echter geen bijdrage.

¹ <https://www.uva.nl/shared-content/faculteiten/nl/faculteit-der-maatschappij-en-gedragswetenschappen/nieuws/2020/06/high-dosage-tutoring-toont-wederom-dat-het-werkt.html>

Inhoudsopgave

Samenvatting	1
Inhoudsopgave	5
Inleiding	6
Onderzoeksvragen	6
Activiteiten voor gemengde scholen beleid	7
Pijler 1: Centrale aanmelding via Schoolwijzer	7
Pijler 2: beïnvloeden schoolkeuzeprocess van ouders	12
Pijler 3: investeren in scholen	15
Pijler 4: door woningbouw zorgen voor gemengdere wijken	17
Krimp of groei van het aantal instromers van het basisonderwijs per wijk	20
Effect: gaan leerlingen dichterbij huis en meer gemengd naar school?	22
Dichterbij huis naar school	22
Gemengd naar school	25
Effecten en activiteiten per school	29
Ouderenquête	36
Bijlagen	42
Responsoverzicht ouderenquête	42

Inleiding

In 2003 is er door de gemeente Nijmegen een onderzoek 'Leerlingstromen' uitgevoerd waaruit bleek dat 43% van de Nijmeegse basisscholieren buiten hun eigen wijk naar school ging. Dit droeg bij aan een eenzijdige sociaaleconomische of etnische samenstelling op bepaalde scholen. Dit was aanleiding voor de gemeente en de Nijmeegse schoolbesturen om te gaan werken aan een gemengde-scholenbeleid. In 2008 is in samenwerking tussen gemeente en schoolbesturen een projectplan gemengde scholen opgesteld. Dit plan beschreef twee, mogelijk tegenstrijdige, ambities: segregatie tegengaan en kinderen zoveel mogelijk in eigen buurt naar school laten gaan. Nijmegen motiveerde dit anti-segregatiebeleid vanuit twee perspectieven. Het eerste doel was de integratie van verschillende groepen en het tweede doel was het bevorderen van leerprestaties en schoolperspectieven. Deze doelen werden nagestreefd via 4 verschillende pijlers:

1. Centrale aanmelding en plaatsing met capaciteitsplafonds per school (Schoolwijzer)
2. Beïnvloeden schoolkeuzegedrag ouders
3. Investeren in scholen waar sprake is van sociaaleconomische vlucht
4. Door woningbouw meer gemengde wijken creëren

Om na te gaan of het beleid succesvol is werden twee indicatoren voorgesteld:

- Het percentage leerlingen met een lage startkans (gewichtsl leerlingen). Het uitgangspunt was dat dit percentage per school niet boven de 30% zou mogen liggen.
- Het percentage 'voorbijlopers', het aandeel van de basisschoolkinderen dat de dichtstbijzijnde school minstens 300 meter voorbijloopt om een andere basisschool te bezoeken. In 2008 ging 30% van de basisschoolkinderen naar een basisschool minstens 300 meter verder van hun woning dan de dichtstbijzijnde school of naar een school buiten Nijmegen.

Het komende jaar zullen de afspraken over het gemengde scholenbeleid worden vernieuwd. Als basis daarvoor evalueren we (de effecten van) het gemengde scholen beleid tot nu toe.

Onderzoeksvragen

In deze evaluatie gaan we antwoord geven op de volgende onderzoeksvragen:

1. Wat voor activiteiten zijn er geweest voor de 4 pijlers?
2. Zijn de Nijmeegse basisscholen nu meer of minder gesegregeerd? En worden zij meer of minder bezocht door kinderen uit de buurt dan bij de start van het anti-segregatiebeleid?
3. Welke rol heeft de inzet op de 4 pijlers gehad op de samenstelling van de leerlingenpopulaties op de Nijmeegse basisscholen?
4. Hoe kijken ouders naar het gemengde scholen beleid: wat is voor hen belangrijk bij schoolkeuze, wat is hun opvatting over gemengde scholen, hoe zijn hun ervaringen met (de spelregels van) Schoolwijzer.

De antwoorden op deze vragen zijn verzameld via:

- Analyses van verschillende bestanden (bevolkingsregistratie Nijmegen, leerlingenregistratie DUO/Leerplicht, aanmeldingen en plaatsingen Schoolwijzer, nieuwbouwstatistiek).
- Een enquête onder ouders die een kind hebben aangemeld dat in het schooljaar 20/21 start in het basisonderwijs.
- Informatieverzameling (schriftelijk en via interviews) bij gemeente Nijmegen/schoolbesturen/scholen/deelnemers ouderinitiatief.
- Gebruik van al bestaand onderzoek naar dit thema.

Activiteiten voor gemengde scholen beleid

Pijler 1: Centrale aanmelding via Schoolwijzer

Opzet Schoolwijzer

In het Nijmeegse onderwijsbeleid is het streven om sociaaleconomische segregatie in het basisonderwijs tegen te gaan en te bevorderen dat kinderen zoveel mogelijk in hun eigen wijk naar school gaan. Om dit vorm te geven is in 2009 Schoolwijzer opgericht door de zes schoolbesturen samen met de gemeente Nijmegen.

Schoolwijzer is het Nijmeegse instrument voor centraal aanmelden voor het basisonderwijs. Ouders kunnen hun kind aanmelden zodra het 2 jaar en 9 maanden oud is, waarbij zij in volgorde voorkeuren voor één of meer basisscholen kunnen uitspreken.

Door dit *vaste inschrijfmoment* is het niet meer mogelijk via een vroege inschrijving een hoge plaats op de wachtlijst “veilig te stellen”. In de ervaring van scholen deden vooral hoogopgeleide ouders zo’n vroege inschrijving, en waren de beschikbare plekken al bezet als lager opgeleide ouders zich meldden.

Een kenmerk van het *centrale aanmeldpunt* is dat kinderen niet meer bij verschillende scholen aangemeld kunnen zijn waardoor een beter zicht is op het aantal benodigde plekken.

In maart voorafgaand aan het eerste schooljaar worden de aanmeldingen geplaatst, waarbij rekening gehouden wordt met een leerlingenplafond per school. Deze leerlingplafonds zijn een cruciaal onderdeel van Schoolwijzer. De gedachte is vooral ruimte is voor kinderen uit de buurt en dat beperkt ruimte moet worden geboden aan leerlingen van buiten de buurt en wijk, de ‘voorbijlopers’. Daarnaast is het niet gewenst dat scholen meer leerlingen krijgen dan in hun school passen en bij moeten bouwen, terwijl er op andere goede buurtscholen nog voldoende ruimte is. Het vaststellen van de leerlingplafonds is een lastige afweging tussen individuele en gemeenschappelijke belangen en idealen van scholen/schoolbesturen.

Indien er meer aanmeldingen zijn dan het leerlingplafond toe laat, dan worden de voorrangsregels toegepast:

1. Eerst broertjes en zusjes
2. Buurtkinderen
3. Overige kinderen uit Nijmegen
4. Kinderen van buiten Nijmegen

Oorspronkelijk zat daar ook nog de voorrangsregel ‘kinderen die bijdragen aan een gemengde samenstelling’ bij. Deze regel is echter al een paar jaar geleden losgelaten, want in de praktijk kwam deze regel vaak niet aan de beurt. Doel van deze samen vastgestelde voorrangsregels is de verdeling van schaarse plaatsen transparant te laten verlopen met gelijke, objectieve kansen voor kinderen in gelijke omstandigheden.

Er zijn een aantal onderwijsvormen die buiten deze afspraken vallen:

- o Het speciaal basisonderwijs en het speciaal onderwijs
- o De school voor taalwerving voor nieuwkomers in Nederland (NT2-onderwijs: Bloemberg)
- o De Leonardo-afdeling van de Hazesprong en Unit wit van het Talent (onderwijs voor gediagnosticeerde meer/hoogbegaafde kinderen)
- o De afdeling tweetalig primair onderwijs bij de Lanteerne (tot einde van de pilot eind 2022)

Analyse aanmeldingen en plaatsingen Schoolwijzer

In deze paragraaf wordt een analyse gegeven van de plaatsingen (groep 0/1) voor de schooljaren 2010-2011, 2014-2015, 2020-2021 en 2021-2022. We kijken daarbij naar de plaatsingen in de maartronde².

² Er kan geen analyse van voorkeuren en plaatsingen van alle leerlingen uitgevoerd worden. Na de hoofdronde van maart volgen er nog meerdere latere rondes. Kinderen kunnen in meerdere/alle rondes meedoen. Door de gehanteerde werkwijze (AVG) is het niet mogelijk te zien of en welke meerdere aanmeldingen bij hetzelfde kind horen en daardoor is analyse op kindniveau onmogelijk.

Een stabiel beeld bij aanmeldingen

Door de jaren heen is het patroon bij de aanmeldingen behoorlijk stabiel:

- *85% nieuwe basisschoolkinderen in de maartronde*
Het aantal leerlingen dat voor de maartronde aangemeld wordt schommelt tussen de 1300 en 1500, maar dat is vooral het gevolg in schommelingen van de grootte van de groep kinderen die het basisonderwijs instroomt. Het aantal aanmeldingen bedraagt globaal genomen steeds zo'n 85% van het aantal kinderen dat in het komende schooljaar 4 jaar zal worden.
Het is zowel voor ouders en kinderen (in de eerste ronde is de kans om op de school van 1^e voorkeur te komen het grootst), als voor scholen (vroeg een goed beeld van de nieuwe instroom) als vanuit het gemengde scholenbeleid (dan kan bij overvraag volgens de spelregels geplaatst worden) van belang dat zoveel mogelijk kinderen voor de maartronde zijn aangemeld.
- *Driekwart van de kinderen heeft eerste voorkeur voor een buurtschool*
Het aandeel dat als eerste voorkeur een school heeft die een buurtschool (een van de drie meest nabije scholen) is, is stabiel door de jaren. Dat geldt ook voor het aandeel dat al een broer of zus op de school van eerste voorkeur heeft (45%).
- *Belangstelling voor stadsscholen neemt toe*
Vrije School Meander en de school voor islamitisch basisonderwijs Hidaya zijn stadsscholen. Hun aanbod is specifiek, en gericht op kinderen uit heel Nijmegen en zelfs daar buiten. Door de jaren heen neemt de belangstelling voor deze scholen toe, hoewel die nog steeds maar een beperkt deel uitmaakt van de totale groep instromers in het basisonderwijs.

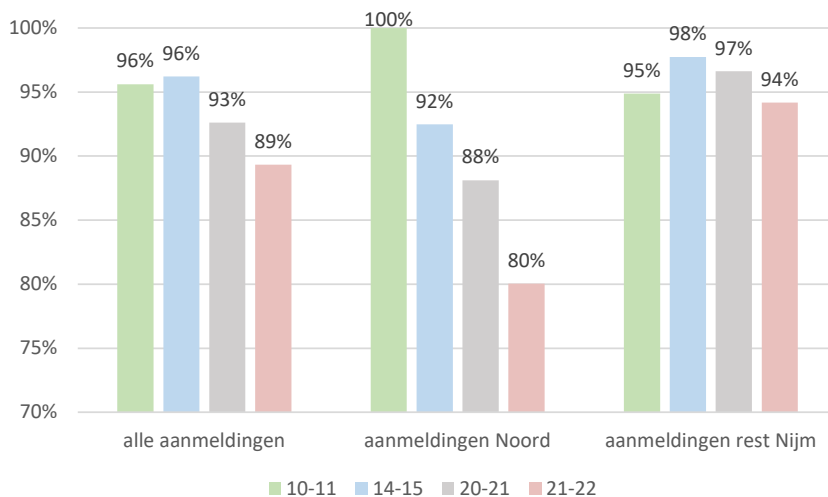
	10/11	14/15	20/21	21/22
aanmeldingen voor maartronde	1322	1506	1367	1472
als % verwachte instroom	85%	86%	80%	87%
met 1e voorkeur voor				
<i>broer/zusschool</i>	45%	46%	45%	45%
<i>buurtschool</i>	74%	74%	81%	75%
<i>stadsschool</i>	3%	6%	7%	7%

Figuur 1 Aanmeldingen groep 0/1, maartronde Schoolwijzer, voor 4 schooljaren, bron: bestand Schoolwijzer

Minder kinderen naar eerste voorkeurschool

In de jaren 10/11 en 14/15 kreeg 96% van de aangemelde kinderen een plaats toegewezen op de school van de eerste voorkeur. Dat aandeel is nu gezakt: tot 93% in 20-21 en 89% voor het komende schooljaar 21/22.

Als je kijkt naar de onderliggende gegevens dan zie je dat dit vooral het gevolg is van een sterke afname van het aandeel kinderen in Nijmegen-Noord dat naar de 1^e voorkeur-school gaat.

Figuur 2. Aandeel kinderen dat op eerste voorkeurschool geplaatst wordt, bron: bestanden Schoolwijzer

In de rest van Nijmegen is er geen duidelijke trend in de ontwikkeling van het aandeel naar de eerste voorkeur. In Nijmegen-Noord is sprake van een sterke dynamiek die samenhangt met het nieuwbouwkarakter van dit stadsdeel: het aantal kinderen (per wijk) is sterk in beweging en er zijn de afgelopen jaren meerdere scholen gesticht. Dit zorgt voor frictie tussen vraag en aanbod en een daling in het aandeel kinderen in Noord dat naar de eerste voorkeurschool gaat.

	10/11	14/15	20/21	21/22
totaal	96%	96%	93%	89%
met vk broer/zusschool	100%	100%	99%	100%
met vk buurtschool	99%	97%	94%	92%
met vk voor school niet buurt of br/z	75%	89%	80%	70%

Figuur 3 % geplaatst op eerste voorkeurschool, maartrondes, bron: bestanden schoolwijzer

In alle geanalyseerde jaren zie je dat van de kinderen met een broer of zus op de school van eerste voorkeur nagenoeg iedereen in de maartronde een plaats op de 1^e voorkeurschool krijgt.

Bij kinderen met een eerste voorkeur voor een buurtschool daalt met de jaren het aandeel dat een plaats op de voorkeurschool krijgt, tot 92% in de maartronde van 2021.

Kinderen met een voorkeur voor een school die geen buurtschool is en waar ook geen broer of zus op school zit hebben een lagere kans om een plaatsing op hun voorkeurschool te krijgen.

Scholen waar leerlingen niet geplaatst kunnen worden

In onderstaand overzicht van scholen waar kinderen worden afgewezen is ook de frictie van de laatste jaren in Nijmegen Noord terug te zien. De scholen met de meeste afwijzingen (Uitdaging en Talent) staan in Nijmegen Noord. En ook andere scholen in Noord staan op de lijst (Geldershof, Verbinding). Voor de Boomgaard en de Oversteek zijn wel nog plaatsen over. Deze eerst genoemde school is pas net open en de Oversteek bevindt zich in het oudste deel van Noord. Hier dalen de leerlingenaantallen de afgelopen jaren sterk. Op deze scholen wordt een belangrijk deel van de kinderen die niet op hun eerste voorkeurschool terecht kunnen opgevangen.

	10/11	14/15	20/21	21/22
Uitdaging			15	39
Talent		18	26	30
Hazesprong	17		18	12
Hidaya			5	16
St. Nicolaasschool	15			7
Petrus Canisius	12			
Wieken		9		12
Montessorischool		11	7	
Meander vrijeschool voor basisonderwijs			8	11
Geldershof		9	5	9
Klein Heyendaal	8			
Michiel de Ruyterschool				7
Verbinding				7
De Driemaster	6			
Brakkenstein		6		
Klokkenberg			6	6

Figuur 4 Aantal niet geplaatste leerlingen in de maartronde op scholen waar minstens 3 leerlingen afgewezen worden, bron: bestanden Schoolwijzer

Op de lijst is ook de toenemende belangstelling voor Vrije School en islamitisch onderwijs te zien: de laatste 2 jaar zijn er afwijzingen voor Meander en Hidaya. Een laatste ding dat opvalt is dat in de beginjaren van Schoolwijzer de overvraag vooral bij traditioneel populaire scholen te vinden was (Hazesprong, Nicolaasschool, Klein Heyendaal, Petrus Canisius). De overvraag bij deze scholen is meestal wat kleiner geworden, mogelijk als gevolg van een terugloop van het aantal instromers in de wijken waar deze scholen liggen.

Door Schoolwijzer beperkt aantal kinderen extra naar buurtschool

In alle gevallen waar scholen minder aanmeldingen krijgen dan er plaatsen zijn heeft Schoolwijzer geen invloed gehad op de spreiding van leerlingen en het al dan niet in de buurt of gemengd naar school gaan.

Alleen in die gevallen waar sprake was van overvraag treden de spelregels van Schoolwijzer in werking en worden kinderen voor wie de school een buurtschool is met voorrang behandeld.

Dit werkt op twee manieren door:

1. Door de spelregels van Schoolwijzer gaan, na toewijzing aan broertjes/zusjes, de beschikbare plaatsen naar kinderen voor wie de school een buurtschool is. Als verdeling op een andere manier plaats heeft, bijvoorbeeld op volgorde van aanmelding, hoeft dat niet het geval te zijn.
2. Kinderen die door de spelregels van Schoolwijzer geen plaats krijgen op hun 1^e voorkeurschool, die geen buurtschool is, kunnen als alternatief wel voor een buurtschool kiezen.

De omvang van het eerste effect is lastig in te schatten, omdat je niet weet wie toegelaten zou zijn met een andere werkwijze of dat ouders zonder Schoolwijzer een andere keuze zouden hebben gemaakt..

Wel kunnen we zeggen dat, gegeven de in Schoolwijzer geuite voorkeuren, maximaal 20-40 extra buurtkinderen per jaar voorrang krijgen op een plaats op hun voorkeurschool. Dat is namelijk het aantal niet-buurtkinderen dat niet toegelaten wordt op de 1^e voorkeurschool. Dit is de maximale groep die mogelijk plaatsen kan innemen die met de verdeling via Schoolwijzer naar buurtkinderen gaan.

Door het tweede effect gaan er jaarlijks 5-10 kinderen meer naar een buurtschool dan wanneer iedereen zijn eerste voorkeur zou kunnen volgen.

De spelregel waarmee kinderen die bijdroegen aan een gemengde schoolsamenstelling voorrang kregen kwam in praktijk zelden “aan de beurt”. Voor dat deze regel in werking kon treden waren de plaatsen bij populaire scholen al opgevuld. Mede daarom is deze spelregel een aantal jaar geleden afgeschaft. Daarmee heeft Schoolwijzer ook in theorie geen actieve invloed meer op de menging van scholen.

Andere onderzoeken over Schoolwijzer/centrale aanmelding

In de loop der jaren zijn er meerdere onderzoeken, binnen en buiten Nijmegen, gedaan waarin aandacht was voor centrale aanmelding of meer in het bijzonder Schoolwijzer. Dat varieert van een evaluatie van Schoolwijzer zelf (Blik op de toekomst, 2020), onderzoeken van het Landelijk Kenniscentrum Gemengde Scholen (Quick-scan toelatingsbeleid funderend onderwijs, 2019 en Naar een gelijk speelveld voor ouders in het basisonderwijs, 2020) tot een onderzoek in opdracht van het ministerie OCW (Toelatingsbeleid en toegankelijkheid, Oberon ea 2020). Daarnaast is ook in het kader van de huidige evaluatie informatie verzameld bij de Nijmeegse schoolbesturen. Ook daarin wordt het nodige naar voren gebracht over centrale aanmelding en Schoolwijzer:

- Transparantie is een krachtig kenmerk van Schoolwijzer/verdeling via centrale aanmelding. Bij andere systemen/gemeenten bestaan problemen als verschillende en onduidelijke toelatingscriteria bij scholen in dezelfde plaats en een voordelige positie van hoog opgeleide ouders die vaak eerder inschrijven dan laag opgeleide ouders. (blik op de toekomst, Quick-scan, Gelijk speelveld).
- Loting en een vast aanmeldmoment kunnen ook ongunstig uitpakken voor ouders met een lage SES: zij laten zich over het algemeen hier eerder door “afschrikken” dan ouders met een hoge SES (Oberon).
- Voor scholen waar geen overvraag is is de meerwaarde van Schoolwijzer beperkt (Blik op de toekomst, info evaluatie). Vooral als ze veel leerlingen hebben met risico op onderwijsachterstand is Schoolwijzer voor de ouders soms lastig. Ondersteuning is bij deze ouders nodig. Positieve punten zijn wel een vroeg beeld van de instroom en het “in beeld brengen” van de school door benoeming als buurtschool op de site van Schoolwijzer.
- Voor de stadsscholen Hidayat en Meander schuren de uitgangspunten van Schoolwijzer soms met de doelgroep. Deze scholen bedienen ook leerlingen van buiten de stad, maar in de voorrangsregels van Schoolwijzer komen die op de laatste plaats (info evaluatie, Blik op de toekomst).
- Waardering voor het feit dat Schoolwijzer “onnodige” nieuwbouw van scholen voorkomt (Blik op de toekomst)
- Samenwerking tussen schoolbesturen is noodzakelijk en bijzonder (Blik op de toekomst, Quick-scan)
- Centrale aanmelding, zoals in Nijmegen georganiseerd, is een goede manier om inschrijven op meerdere scholen, met de daarbij horende onduidelijkheid over de te verwachten instroom, te vervangen (gelijk speelveld)

Pijler 2: beïnvloeden schoolkeuzeproces van ouders

Bij de start van het Gemengde Scholen-beleid en in de jaren daarna zijn verschillende manieren geopperd/gebruikt om de schoolkeuze van ouders te beïnvloeden:

1. Voorlichting aan ouders bij aanmelding
2. Via “scholentochten” ouders met meerdere buurtscholen kennis laten maken
3. Stimuleren en ondersteunen van ouderinitiatieven
4. Het aanstellen van een “onderwijsconsulent” om voorlichting aan ouders te geven en eventuele ouderinitiatieven te ondersteunen
5. Samenwerking met kinderopvanginstellingen

In informatieverzameling en gesprekken met scholen/schoolbesturen en ouders betrokken bij een ouderinitiatief binnen de gemeente is een inventarisatie gemaakt van de activiteiten en ervaringen op deze gebieden.

Voorlichting aan ouders bij aanmelding

Aan dit voornemen is een beperkte invulling gegeven, door voorlichting aan ouders op de site van Schoolwijzer. Een ouder die zijn kind aanmeldt via Schoolwijzer krijgt daar een volledig overzicht van de Nijmeegse scholen, met benoeming van de voor hen geldende “buurtscholen” en de twee stadscholen. Per school wordt ook vermeld wat de onderwijsvorm en overtuiging is. Voor verdere informatie wordt doorverwezen naar de sites van de verschillende scholen.

Enerzijds wordt deze aanpak door de betrokkenen gewaardeerd:

- Het is goed dat de aandacht wordt gevestigd op de buurtscholen en stadscholen, een misschien minder bekende school wordt daardoor op de kaart gezet
- Schoolwijzer kan zich beter niet wagen aan een inhoudelijke duiding van de scholen, dat moet aan de scholen zelf worden overgelaten
- Het is de bedoeling dat ouders zich gestimuleerd voelen bij meerdere scholen langs te gaan/open dagen te bezoeken.

Maar anderzijds blijven er ook kansen liggen:

- Het is misschien een idee via de site van Schoolwijzer door te linken naar bijvoorbeeld Scholen op de kaart, waar ouders meer kwalitatieve informatie over scholen kunnen vinden
- Er zou in een wijk/stadsdeel meer samenwerking tussen de scholen moeten zijn in voorlichting aan de ouders. Dat kan op verschillende manieren worden vormgegeven. Zo is er in Nijmegen-Noord een gezamenlijk voorlichtingsboekje voor nieuwe ouders van basisschoolkinderen
- In principe is er de mogelijkheid vanuit Schoolwijzer om voorlichting te geven op kinderdagverblijven en andere daarvoor geschikte locaties. In praktijk staat de capaciteit van Schoolwijzer dit nauwelijks toe.
- Misschien zou een scholenmarkt, conform voor het VO georganiseerd wordt, een toevoeging kunnen zijn

Scholentochten

In de eerste jaren van het gemengde scholenbeleid, rond 2010, zijn enkele scholentochten gehouden. Op één dag konden ouders meerdere scholen bezoeken, soms zelfs via een georganiseerde busrit. De laatste scholentocht is al lang geleden. Terugkijkend zijn de gevoelens van de betrokkenen op zijn minst gemengd:

- Het bezoek aan de minst populaire school voelde als een “moetje”, de ouders kwamen hoogstens uit beleefdheid even kijken
- Maar het daadwerkelijk bezoek aan een school draagt zeker bij aan een bewuste schoolkeuze. Het kan (ten onrechte bestaande) beelden corrigeren
- Kan een digitale scholentocht de fysieke scholentocht vervangen?

Stimuleren en ondersteunen van ouderinitiatieven

Met een ouderinitiatief wordt bedoeld dat een groep ouders (met een hoger opleidingsniveau/inkomen/SES) zich samen inzet om de eenzijdige samenstelling van de buurtschool te veranderen door tegelijkertijd meerdere kinderen in te schrijven bij de buurtschool. De afgelopen jaren is bij meerdere Nijmeegse scholen en wijken sprake geweest van zo'n initiatief: de Wieken (wolfskuil), Kleurrijk (Willemskwartier/Nije Veld), Aquamarijn (Waterkwartier/Biezen), Michiel de Ruyter³ (Wolfskuil). Met ouders en een leerkracht van Kleurrijk en Aquamarijn hebben we gesproken over hun ervaringen.

Belangrijke conclusies/ervaringen van de betrokkenen:

- Voor het slagen van een ouderinitiatief is samenloop met herstructurering/nieuwbouw in een wijk eigenlijk een noodzakelijke voorwaarde. Er moeten genoeg ouders zijn met een ander profiel dan de traditionele schoolpopulatie om de verandering te kunnen realiseren
 - “massa maken” is heel belangrijk, het eerste nieuwe groepje kinderen dat naar de school gaat is het belangrijkste/moelijkst bij elkaar te krijgen
 - In de buurt naar school gaan is een heel natuurlijke keuze: het is praktisch, voor ouders (brengen en halen) en kinderen (spelen met vriendjes) en logisch, als je in een wijk wilt wonen wil je er toch ook naar school gaan
 - Er zijn een paar ouders nodig die de kar van het ouderinitiatief beginnen en gaan trekken. Je moet het geluk hebben dat die ouders zich aandienen. Overigens krijgen de deelnemers aan een ouderinitiatief daar ook veel voor terug in de vorm van relaties binnen de wijk, vriendschappen en voldoening.
 - De mate van inzet die van de ouders moesten leveren en de werkwijze varieerde bij de ouderinitiatieven. Dit kwam mogelijk door de periode waarin ze speelde (al een aantal jaar geleden tot tamelijk recent) of afhankelijk van het feit of het de echte opstart van een initiatief betrof of een vervolg in een later jaar. Ook verschilde het van vooral veel persoonlijk contact tot ook veel overleg en contact via de WhatsApp-groep.
 - De school moet goed inspelen op het ouderinitiatief. Dat kan op veel manieren: door ruimte in de school beschikbaar te stellen voor bijeenkomsten, door te kijken hoe zij het voor de nieuwe doelgroep aantrekkelijk kunnen maken (is er opvang, kunnen kinderen bij elkaar in de klas) en door kwalitatief goed onderwijs te geven en daar enthousiast over te vertellen
 - Zowel vanuit het ouderinitiatief als vanuit de scholen wordt benoemd dat aandacht voor de oude doelgroep ook belangrijk is. Er moet niet het beeld ontstaan dat de oude doelgroep niet goed is, maar dat er gestreefd wordt naar een meer gemengde samenstelling van de school die een afspiegeling van de wijk is.
 - Een nieuw schoolgebouw (zowel bij Kleurrijk als Aquamarijn aan de orde) helpt: het complete aanbod daar (met keukens, opvang, sport, consultatiebureau etc.) is aantrekkelijk voor ouders
 - De gemeente of schoolbesturen kunnen ouderinitiatieven ondersteunen door:
 - Te zorgen voor een blauwdruk met ervaringen/activiteiten van andere projecten
 - Ruimtes voor bijeenkomsten ter beschikking te stellen
 - De ouders in contact te brengen met oudergroepen die hetzelfde gedaan hebben, de boodschap dat het elders gelukt is stimuleert sterk
 - Te zorgen voor opvang/BSO/TSO
- Bij meerdere initiatieven is zulke steun ook daadwerkelijk gegeven.

Onderwijsconsulent

³ Er is geen verslag van deze ouderinitiatieven en door verloop in personeel en ouders waren er ook niet altijd betrokkenen te vinden die uit eigen ervaring over deze initiatieven konden vertellen.

Aan het idee een onderwijsconsulent aan te stellen is nooit invulling gegeven. Uit de reacties op de hiervoor behandelde onderwerpen (voorlichting en ondersteuning ouderinitiatieven) blijkt dat wel degelijk een invulling/taak voor zo'n functionaris wordt gezien.

Samenwerking met kinderopvanginstellingen

Samenwerking/afstemming met de kinderopvanginstellingen is een heikel thema binnen het gemengde scholen beleid. Er zijn daar twee botsende overwegingen.

Enerzijds wordt het belang van doorlopende leerlijnen, warme overdracht en blijven in de vertrouwde omgeving onderkend. Dit pleit ervoor om doorstroming van kinderopvang naar basisonderwijs op dezelfde locatie te stimuleren.

Anderzijds kan zo'n maatregel ook juist segregatie in de hand werken. Ouders die geen gebruik maken van opvang hebben dan minder kans op plaatsing op zo'n school. Het verlegt ook het moment waarop ouders moeten handelen weer naar een jongere leeftijd. En een van de positief beoordeelde kenmerken van de centrale aanmelding is juist dat inschrijving niet mogelijk is voor een kind 2 jaar en 9 maanden is.

Dit dilemma is ook zichtbaar in de ontwikkeling van spelregels van Schoolwijzer. Kort zijn doorstromers vanaf de kinderopvang één van de voorrangsgroepen geweest, maar deze regel is kort na de invoering weer ingetrokken.

Ook vanuit de stadscholen gezien was de voorrangsregel voor doorstroming binnen kindcentra ongelukkig: omdat deze scholen onderwijs aan kinderen uit de hele stad bieden is de nadruk op het belang van doorstroming binnen een kindcentra ongunstig voor hen.

In praktijk is er wel de nodige samenwerking tussen scholen en kinderopvanginstellingen. Zo wordt via het overdrachtsdocument "Alle kinderen in Beeld" actief de overgang van kinderopvang naar basisschool bevorderd. Vooral wanneer school en opvang vlak bij elkaar of in hetzelfde gebouw ondergebracht zijn kan er sprake zijn van intensieve samenwerking. Een voorbeeld hiervan is dat het al genoemde informatieboekje van Nijmegen-Noord ook via opvanginstellingen wordt verspreid.

Pijler 3: investeren in scholen

De derde pijler van het gemengde scholen beleid is gericht op het investeren in scholen waar sprake is van een sociaal economische vlucht. Deze investering kan op twee manieren, namelijk in gebouwen en in de kwaliteit van het onderwijs. In dit hoofdstuk zullen we beide aspecten bespreken.

Investeren in kwaliteit van onderwijs

Bij de start van het gemengde scholenbeleid nam de gemeente deel aan een project van het CPS: 'Scholen integreren: verbeteren van interactie'. Dit project had als doel het verbeteren van de interactie tussen verschillende groepen leerlingen. Basisschool Groot Nijeveld, een school waar sprake was van segregatie, had zich als eerste aangemeld voor deze ondersteuning. Of dit project ook werkelijk van de grond gekomen is is twijfelachtig: we hebben er geen documentatie over kunnen vinden en mogelijk betrokkenen herinneren zich het niet.

Pijler 3: Investeren in scholen waar sprake is van sociaaleconomische vlucht.

Scholen waar sprake is van segregatie worden extra ondersteund. Om deze pijler te realiseren neemt de gemeente deel aan een project van het CPS: 'Scholen integreren: verbeteren van interactie', bekostigd door het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap. Doel van het project is

het verbeteren van de interactie tussen verschillende groepen leerlingen. Leerlingen die al dan niet bij elkaar op school of in de klas zitten. Zodat scholen handreikingen krijgen om integratie te bevorderen, ongeacht de samenstelling van de schoolbevolking. In Nijmegen heeft basisschool Groot Nijeveld zich als eerste aangemeld voor deze ondersteuning.

Figuur 5. Brief aan de raad (10 juni, 2008).

Een andere vorm van investeren in de kwaliteit van onderwijs is de ontwikkeling van brede scholen en de inzet van het onderwijsachterstandenbeleid.

In brede scholen wordt de school gecombineerd met opvangvoorzieningen en buitenschoolse activiteiten. Voor het onderwijsachterstandenbeleid wordt extra geld ter beschikking gesteld voor bv voegschoolse educatie, naschoolse taalklassen of extra ondersteuning in onderwijstijd. Deze investeringen bestaan naast het gemengde scholenbeleid.

Een laatste voorbeeld van investeren in kwaliteit ligt in aandacht/aanpassing van het onderwijsconcept. De scholen die we gesproken hebben in het kader van de evaluatie geven aan dat daar zeker aandacht en energie van scholen en schoolbesturen in is gestopt.

Investeren in gebouwen

Sinds de start van het gemengde scholen beleid heeft er bij 9 bestaande basisscholen nieuwbouw plaats gevonden (VSA, 2021). In Tabel 1 is zichtbaar in welk jaar deze nieuwbouw heeft plaats gevonden. Voor een aantal scholen geldt dat er in tijden van nieuwbouw sprake was van een hoog aandeel leerlingen met een lage startkans. Zo behoorden de Kleine Wereld, het kleurrijk, de Aquamarijn en Octaaf tot de 15% zwaarste scholen van Nederland in het jaar voorafgaand aan de nieuwbouw⁴.

⁴ Met ingang van het schooljaar 2019/2020 hanteert het ministerie van Onderwijs namelijk een nieuwe achterstandsindicator. Voor de vergelijking over jaren heen kijken we daarom of de Nijmeegse scholen ieder jaar behoren tot de 15% lichtste of 15% zwaarste scholen van Nederland.

Tabel 1. Basisschool naar nieuwbouw, wijk en leerlingengewicht in jaar van nieuwbouw. Bron: VSA, DUO

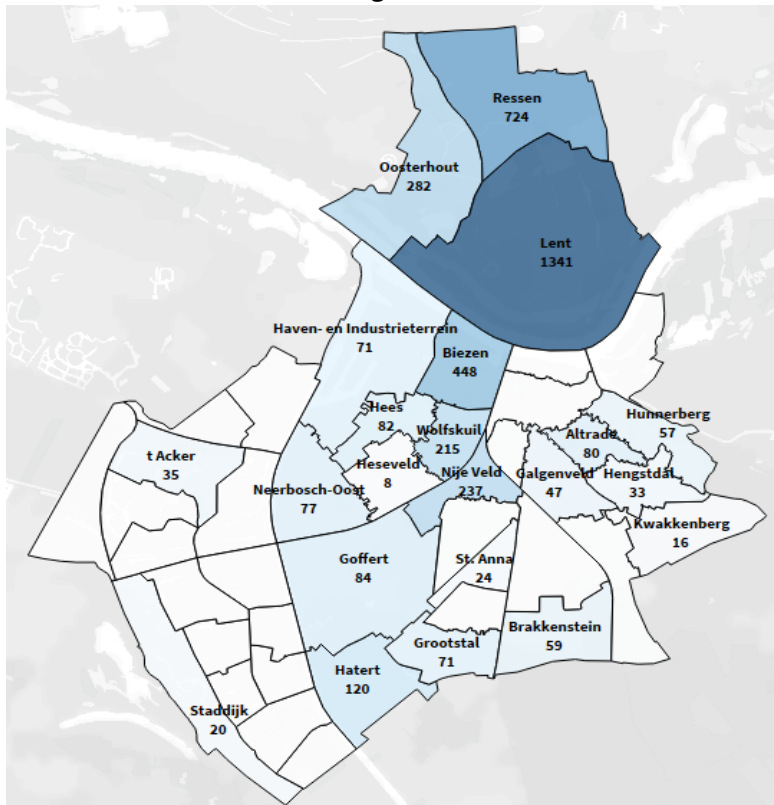
<i>Basisschool</i>	<i>Nieuwbouw</i>	<i>Wijk school</i>	<i>Lage startkans</i>
<i>De Kleine Wereld</i>	2010	Grootstal	15% zwaarste
<i>Het Kleurrijk</i>	2011	Nije Veld	15% zwaarste
<i>Prins Mauritschool</i>	2013	Zwanenveld	Gemiddeld
<i>De Geldershof</i>	2013	Lent	Gemiddeld
<i>Aquamarijn</i>	2014	Biezen	15% zwaarste
<i>De Buut</i>	2016	Hunnerberg	15% lichtste
<i>De Klokkenberg</i>	2017	Hunnerberg	15% lichtste
<i>Brakkenstein</i>	2018	Brakkenstein	15% lichtste
<i>Kindcentrum Toon (het Octaaf)</i>	2020	Neerbosch-Oost	15% zwaarste

Uit informatie van schoolbesturen blijkt dat de beslissing om te investeren in een nieuw schoolgebouw vooral een is die genomen wordt vanwege de bouwkundige kwaliteit van de scholen en niet vanuit de bedoeling een school met een complexere leerlinggroep aantrekkelijker te maken. Wel bestaat de indruk dat er bij zulke scholen, als nieuwbouw dan toch nodig is, wel een extra stapje gezet wordt.

Pijler 4: door woningbouw zorgen voor gemengdere wijken

De laatste pijler die in het gemengde scholen beleid benoemd wordt is het gemengder maken van wijken door woningbouw. De basisschool vormt namelijk vaak een afspiegeling van de bevolking in de wijk. Wonen er in een wijk veel kinderen met een lage startkans, dan is de kans groot dat er op de basisschool ook veel kinderen zitten met een lage startkans. Nieuwbouw geeft een positieve impuls aan de wijk en trekt nieuwe bewoners. In dit hoofdstuk gaan we in op de invloed van nieuwbouw op het gemengder maken van de wijken. Specifiek wordt er gekeken naar het aantal nieuwe laagbouwkoop en huurwoningen in de wijk.

Nieuwbouw en herstructurering

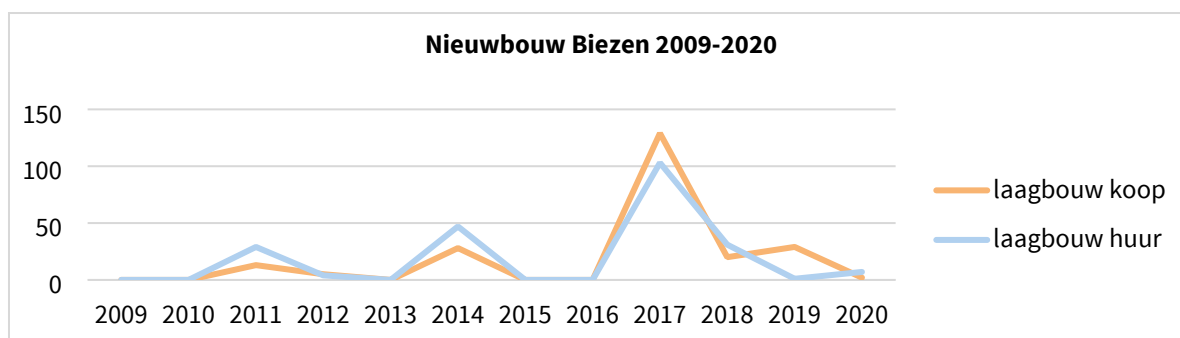

Vanaf het jaar 2009 zijn er ruim 4.100 nieuwe laagbouw koop- en huurwoningen in Nijmegen bijgekomen. Dit zijn ruim 2.500 koopwoningen en ruim 1600 huurwoningen. De grootste groei heeft plaats gevonden in Noord, in de wijken Lent, Oosterhout en Ressen. Hier gaat het over het algemeen om complete nieuwbouw wijken met verder weinig invloed op een mogelijke herstructurering van de wijk. In andere Biezen, Nije Veld en Wolfskuil is er wel specifiek gebouwd met als doel de wijk te herstructureren. Deze wijken zijn interessant voor de vierde pijler van het gemengde scholen beleid.

Figuur 6. Aantal nieuwbouwwoningen (koop- en huur laagbouw) per wijk, 2009 - 2020.

Biezen

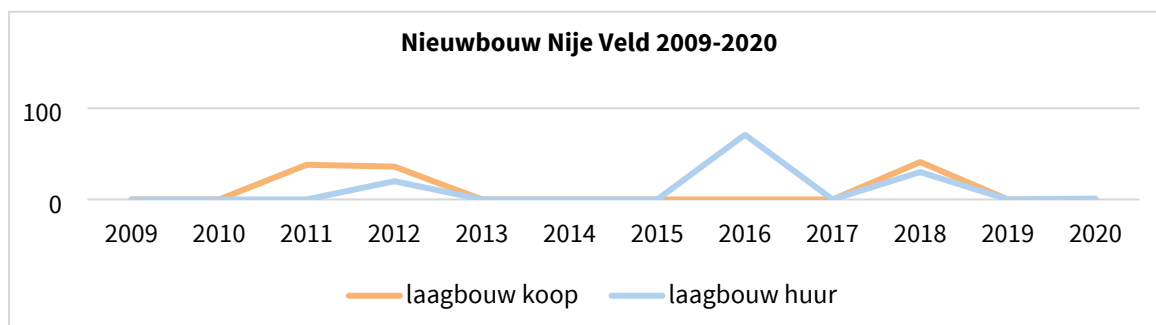
In de Biezen zijn er de afgelopen tien jaar herstructureringen doorgevoerd. Aan de westzijde van de wijk is Park West gerealiseerd en daarnaast is het gebied tussen Biezen en de Waal(haven) ontwikkeld tot woongebied met diverse (stedelijke) voorzieningen. Volgens de wijkprofessionals is Biezen door de lopende herstructurering aantrekkelijk om te wonen vanwege de ligging nabij het centrum en het woningaanbod dat door de nieuwbouw, appartementen en duurdere koopwoningen, divers is geworden. In de wijk Biezen kwamen er tot 2014 126 nieuwe woningen bij (46 koop en 80 huur). Vervolgens zijn er vanaf 2017 nog ruim 300 woningen bijgekomen, waarvan 180 koop- en 142 huurwoningen. In de wijk Biezen bevindt zich basisschool Aquamarijn.

Figuur 7. Nieuwbouw, laagbouw koop en huur in de wijk Biezen, 2009-2020

Nije veld

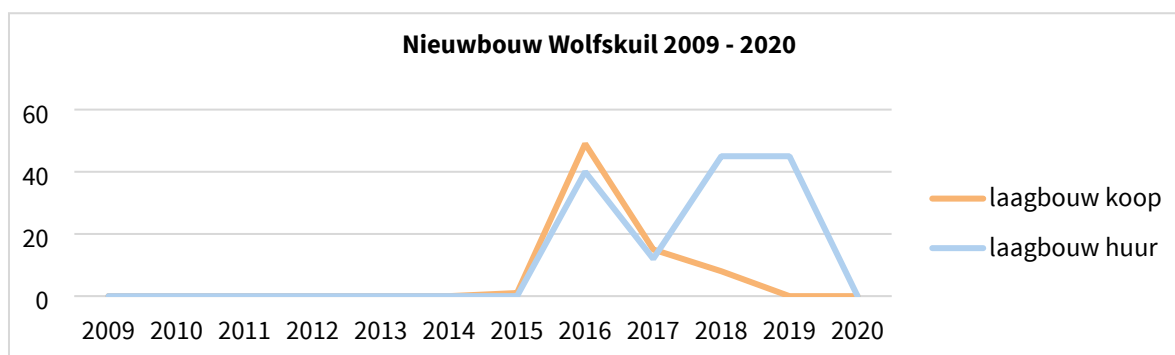
Een andere wijk die de afgelopen tien jaar met herstructurering te maken heeft gehad is Nije Veld. Vanaf 2009 werden specifiek in het Willemskwartier en de Muntenbuurt meer koopwoningen dan huurwoningen gebouwd om de wijk een evenwichtigere verhouding tussen dure en goedkope woningen te geven. In de jaren 2011 en 2012 kwamen er ongeveer 75 koopwoningen bij en 20 huurwoningen. In het jaar 2016 kwamen er nog 71 huurwoningen bij in Nije veld. Tot slot zijn er in 2018 nog ongeveer 40 nieuwe laagbouw koopwoningen en 30 huurwoningen bij aan de Génestetlaan in het Willemskwartier. In de wijk Nije Veld vind je basisschool Kleurrijk.

Figuur 8. Nieuwbouw, laagbouw koop en huur in de wijk Nije Veld, 2009-2020

Wolfskuil

Ool in Wolfskuil is specifiek gebouwd is met als doel de wijk te herstructureren, waar vanaf 2005 een deel van de (goedkope huur) woningen is afgebroken en vervangen door nieuwe (koop)woningen). In 2015 kwam daar het nieuwbouwproject 'Nieuw Nachtegaalplein'⁵ als onderdeel van de bredere herontwikkeling van de wijk bij. Tussen 2016 en 2018 zijn daar nog ongeveer 70 nieuwe koopwoningen bijgekomen en ruim 140 laagbouw huurwoningen. De wijk Wolfskuil heeft twee basisscholen: de Wieken en Michiel de Ruyter.

Figuur 9. Nieuwbouw, laagbouw koop en huur in de wijk Wolfskuil, 2009-2020

⁵ <https://www.kloggroep.nl/nieuwbouwprojecten/nieuw-nachtegaalplein-nijmegen/>

Daarnaast zijn er de afgelopen jaar in mindere mate nieuwe woningen in de wijken Hatert, Neerbosch-Oost en Grootstal gebouwd.

Leidde de nieuwbouw tot meer gemengde wijken?

Hoewel het voor de hand ligt dat door de herstructurering/nieuwbouw in Biezen, Nije Veld en Wolfskuil een andere bewonersgroep in de wijk is komen wonen is dat nog lastig te zien in de beschikbare gegevens.

Op verschillende manieren kunnen we daar een beeld van krijgen:

- **Waardering van de wijken in de Wijkmonitor**
In de Wijkmonitor, waar (de ontwikkeling van) alle Nijmeegse wijken getypeerd wordt zien de professionals in de Biezen, Nije Veld en Wolfskuil positieve ontwikkelingen in hun wijken. De bevolkingssamenstelling wordt gemengder, sociale samenhang neemt toe, de wijken zijn aantrekkelijker geworden om te wonen.
De bewoners van de Biezen en Wolfskuil geven (in de Stadspeiling) ook aan dat de wijk vooruitgaat. In Nije Veld is de laatste jaren sprake van een stabiele waardering door de bewoners, na een verbetering in de periode daarvoor.
- **Neemt het aantal huishoudens met een laag inkomen af?**
In de inkomensstatistieken is geen afname van het aandeel huishoudens met een laag inkomen te zien in de herstructureringswijken. Hoewel met een bouwstroom van 200-400 woningen op een totale woningvoorraad van 3000 tot 4000 woningen niet snel grote effecten op de inkomensverdeling te verwachten zijn was een lichte verbetering toch wel in de lijn der verwachting geweest.
- **Neemt het aandeel kwetsbare gezinshuishoudens per wijk af?**
Op basis van het Sociaal Statistisch Bestand⁶ (stapeling van gebruik van gemeentelijke regelingen per huishouden) kunnen we specifiek kijken naar de situatie van gezinnen met kinderen in de verschillende wijken: zijn er nu relatief gezien minder kwetsbare huishoudens onder de gezinnen dan een aantal jaar geleden? Ook deze ontwikkeling is nog niet te zien. Door de beperkte aantallen gezinshuishoudens per wijk kunnen we slechts een typering in drieën (gemiddeld/bovengemiddeld/onder gemiddeld) geven. En op dat niveau is in de wijken nog weinig veranderd.

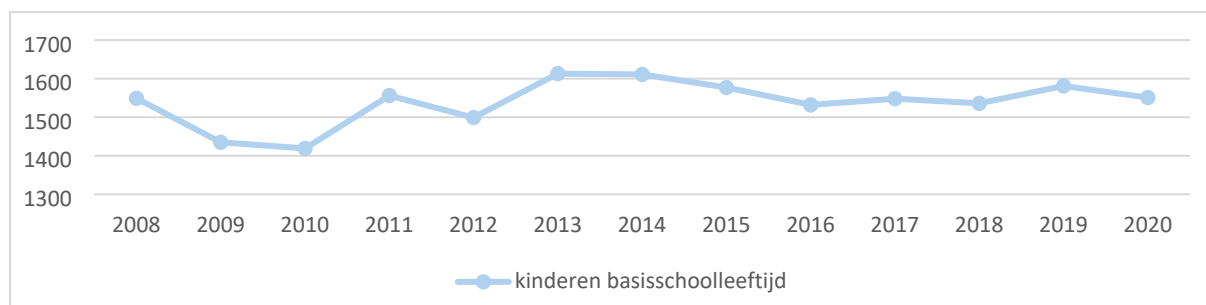
Tabel 2. Wijken met een (sterk) bovengemiddelde score op het % huishoudens met kinderen tot 12 jaar, met 5 of meer regelingen, 2013-2020.

wijk	2013	2016	2018	2019	2020
Biezen	bovengemiddeld	bovengemiddeld	gemiddeld	gemiddeld	bovengemiddeld
Nije Veld	bovengemiddeld	bovengemiddeld	bovengemiddeld	bovengemiddeld	bovengemiddeld
Wolfskuil	gemiddeld	gemiddeld	gemiddeld	gemiddeld	gemiddeld

⁶ Zie <https://swm2021-nijmegen.pcportal.nl/stapeling-voorzieningengebruik>

Krimp of groei van het aantal instromers van het basisonderwijs per wijk

Sinds 2008 zijn er jaarlijks ongeveer 1400 – 1600 kinderen in de leeftijd om zich aan te mogen melden voor een basisschool. In 2013 en 2014 was dit aantal het hoogst, respectievelijk 1613 en 1611 kinderen en in 2010 het laagst (1419 kinderen). De laatste jaren lijkt het aantal kinderen te stabiliseren en is het aantal leerlingen weer ongeveer gelijk (rond 1550) aan het aantal in 2008 (zie Figuur 10).

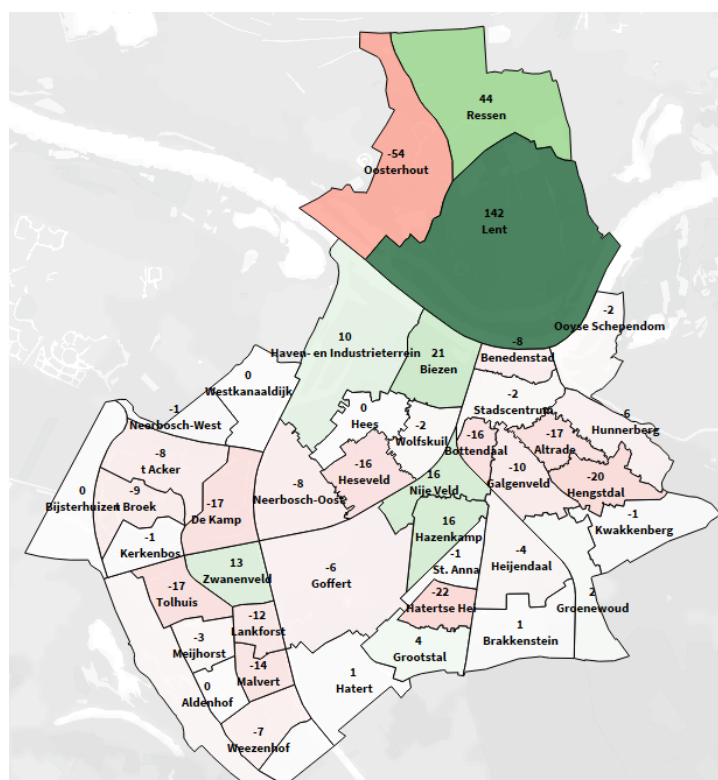

Figuur 10. Jaarlijkse instroom van kinderen met basisschoollleeftijd in Nijmegen

Met name groei in Lent en Ressen, afname van instroom in Oosterhout en stadsdelen Oost, Dukenburg en Lindenholt

Het aantal leerlingen dat per schooljaar instroomt heeft invloed op het wel / niet moeten afwijzen van kinderen voor de basisschool. Is er sprake van krimp in een bepaalde wijk, dan is het waarschijnlijk dat er ook voor kinderen waarbij de school niet een buurtschool is, plaats is. Simpelweg omdat er meer plek is en het plafond moeilijker wordt bereikt. In een wijk waar het aantal leerlingen dat per schooljaar instroomt snel groeit is het mogelijk dat ook kinderen, waarbij de school een buurtschool is, worden afgewezen.

Hoewel de instroom van kinderen met basisschoollleeftijd in Nijmegen als geheel in 2020 vergelijkbaar is het met het aantal kinderen in 2008, hebben er in verschillende wijken wel ontwikkelingen plaats gevonden. Met name het

Figuur 11. Toe- en afname aantal instromers in het basisonderwijs tussen 2008 en 2020, bron BRP

aantal instromers in Lent en Ressen is de afgelopen jaren flink toegenomen. In Lent is er een toename van ruim 140 instromers extra en in Ressen gaat het om ruim 40 instromers erbij. In Ressen is de groei gestart sinds in 2018 de eerste nieuwbouwwoningen zijn opgeleverd. Ook in Biezen, en Nije Veld (wijken waar ook nieuwbouw heeft plaatsgehad) en Hazenkamp en Zwanenveld kwamen er meer instromers. Al is de groei daar niet zo groot als de twee in de wijken van Noord.

Aan de andere kant is er bij sommige wijken ook sprake van een afname van instromers. De grootste afname is in Oosterhout, het oudste deel van het stadsdeel Noord, met 50-60 instromers minder per jaar. Ook de wijken in Oost hebben te maken met een afname van instromers. Daarnaast is ook in wijken in Dukenburg en Lindenholt sprake van een afname van het aantal instromers. In de andere wijken was er sprake van een

afname of toename van 10 instromers of minder en is het beeld stabiel.

wijknaam	stadsdeel	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	verschil
Lent	Noord	108	115	123	107	128	156	141	169	178	220	234	252	250	142
Ressen	Noord	3	2	1	1	1	1	0	0	1	6	29	57	47	44
Biezen	Oud-West	50	60	45	58	58	60	65	63	65	71	74	66	71	21
Nije Veld	Midden	41	44	40	42	45	68	48	66	62	66	53	54	57	16
Hazenkamp	Midden	46	43	64	60	58	61	61	59	52	57	65	64	62	16
Zwanenveld	Dukenburg	39	34	43	52	49	40	52	57	44	37	49	56	52	13
Haven- en Industriete	Nieuw-West	0	1	1	1	1	0	0	0	0	0	3	6	10	10
Galgenveld	Oost	44	40	45	49	45	47	41	48	39	40	37	44	34	-10
Lankforst	Dukenburg	33	22	30	21	29	20	26	20	28	24	17	17	21	-12
Malvert	Dukenburg	33	31	18	29	19	16	28	21	18	27	20	32	19	-14
Bottendaal	Oost	36	24	34	25	32	28	40	24	31	22	30	25	20	-16
Heseveld	Nieuw-West	68	75	58	65	57	66	63	66	72	53	58	56	52	-16
Altrade	Oost	48	37	47	43	53	51	57	52	43	41	38	45	31	-17
Tolhuis	Dukenburg	42	36	34	33	38	30	40	33	31	27	27	33	25	-17
De Kamp	Lindenholt	61	64	45	66	53	55	61	54	53	46	38	44	44	-17
Hengstdal	Oost	66	64	54	71	81	66	66	52	54	57	45	50	46	-20
Hatertse Hei	Zuid	59	43	47	50	39	53	43	62	55	48	36	37	37	-22
Oosterhout	Noord	166	130	162	175	162	172	170	132	122	107	115	106	112	-54

Figuur 12. Ontwikkeling leerlingenaantallen per wijk, voor de wijken met de meeste sterke schommelingen, 2008 - 2020.

Leg je de cijfers over de groei en krimp naast de scholen die vroeger/de afgelopen jaren leerlingen hebben moeten afwijzen dan zie je in een redelijk aantal gevallen samenhang:

- De groei van de instroom in Lent en Ressen gaat samen met een groeiend aantal afwijzingen:
 - Het Talent heeft in de schooljaren 14/15, 20/21 en 21/22 steeds meer leerlingen af moeten wijzen (18, 26 en 30 leerlingen).
 - De Uitdaging in Ressen, geopend vanaf het schooljaar 2017/2018 heeft de afgelopen twee schooljaren 15 en 39 leerlingen af moeten wijzen.
 - De Geldershof (sinds schooljaar 14/15) en de Verbinding (schooljaar 21/22) hebben in mindere mate ook leerlingen moeten afwijzen.
- In de begintijd van Schoolwijzer werden bij Klein Heyendaal (Galgenveld) en de Driemaster (Bottendaal) leerlingen afgewezen. Dat komt de laatste jaren niet meer voor. En juist in de wijken rond deze scholen is het aantal instromers teruggelopen.
- Bij de Hazesprong (Hazenkamp) zijn gedurende de hele Schoolwijzerperiode meer leerlingen aangemeld dan er geplaatst konden worden. Mogelijk is dit een effect van het hoogbegaafden-onderwijs op deze school. Het ligt voor de hand dat ouders, wanneer ze een kind op de Leonardoafdeling hebben, broertje en zusjes ook graag op deze school hebben. Daarnaast heeft de wijk waar deze school staat, en het ernaast liggende Nije Veld, te maken met een groei van het aantal instromers

Voor stadscholen zoals Hidayah en vrije school Meander zal de krimp of groei van wijken geen effect hebben.

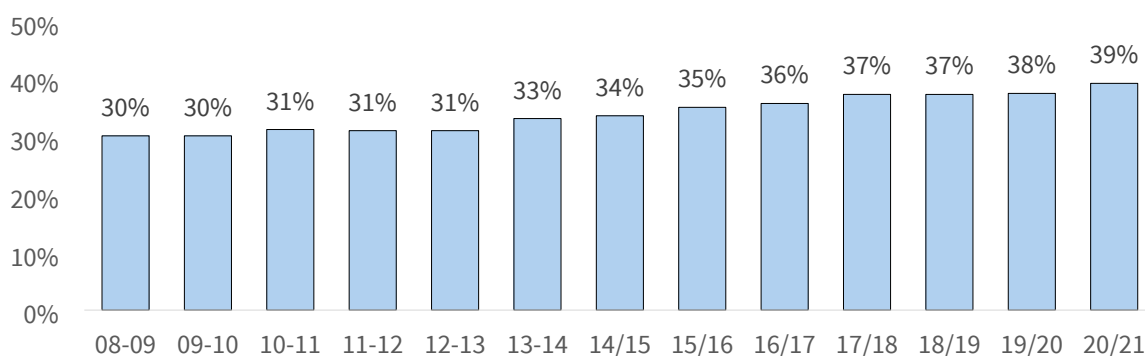
Effect: gaan leerlingen dichter bij huis en meer gemengd naar school?

In dit hoofdstuk kijken we of leerlingen in het basisonderwijs dichter bij huis en gemengder naar school gaan dan bij de start van het gemengde scholen beleid. Vervolgens kijken we voor afzonderlijke scholen hoe ontwikkelingen op deze vier pijlers in samenhang effect hebben gehad op het gemengd of in de buurt naar school gaan.

Dichter bij huis naar school

In Nijmegen als geheel steeds meer voorbijlopers

Het schooljaar 2010-2011 was het eerste jaar dat volgens de voorrangsregels is geplaatst. Om te volgen of kinderen een school in hun woonomgeving bezoeken kijken we naar het aandeel ‘voorbijlopers’ onder de basisschoolkinderen. Met voorbijloper bedoelen we de kinderen die naar een basisschool gaan die minstens 300 meter verder van hun woning ligt dan de dichtstbijzijnde school of een school buiten Nijmegen. De eerste jaren was er sprake van een stabiel percentage voorbijlopers. De jaren daarna neemt het percentage voorbijlopers toe naar 39% in het huidige schooljaar.

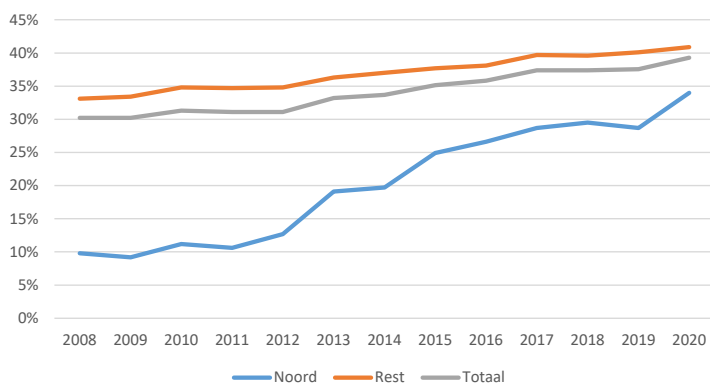
Figuur 13. % voorbijlopers: kinderen die naar een basisschool gaan die minstens 300 meter verder van hun woning ligt dan dichtstbijzijnde school of een school buiten Nijmegen, bron: bestanden Leerplicht.

Voor Nijmegen als geheel is het percentage voorbijlopers dus toegenomen, maar dit is niet overal in gelijke mate het geval. Tussen scholen en wijken zijn er flinke verschillen in ontwikkeling.

Verschillen tussen stadsdelen en wijken

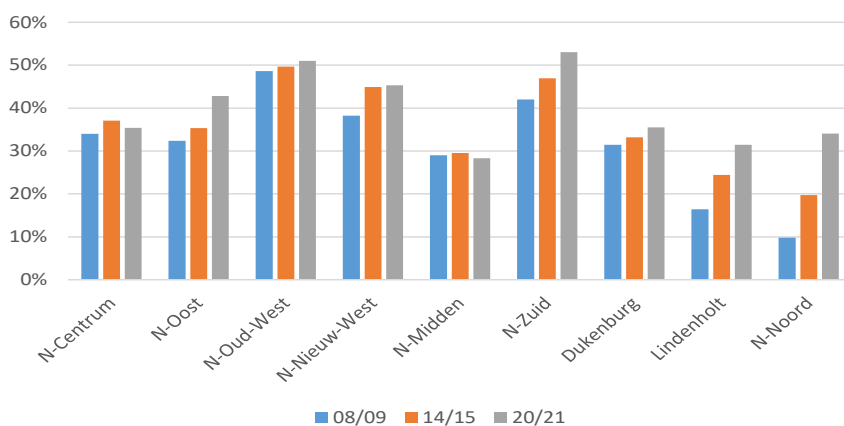
Vooraf in Nijmegen-Noord is er een flinke toename van het aandeel voorbijlopers te zien tussen de jaren 2008 en 2020 (zie Figuur 15 en 15Figuur 15). Dit hangt sterk samen met de geschiedenis van dit stadsdeel gedurende deze periode. Noord is een sterk groeiende nieuwbouwwijk, met in de startjaren nog maar weinig basisscholen. Bijna alle kinderen gingen naar de ene (of twee) basisschool/scholen die in de wijk stond en dat was daarmee dus vanzelf naar de dichtstbijzijnde school. Je ziet dan ook dat in 2008 het aandeel voorbijlopers veel en veel lager is dan in de andere stadsdelen. Met de komst van meerdere scholen sinds die tijd is er voor ouders en kinderen meer te kiezen. Het percentage voorbijlopers ligt nu ongeveer op het stedelijk gemiddelde: er is nu ook een relevante groep kinderen die weliswaar binnen het eigen stadsdeel naar school gaat, maar wel naar een school die meer dan 300 meter verder van hun huis ligt dan de dichtstbijzijnde.

De sterke stijging van het aandeel voorbijlopers in Nijmegen-Noord en de lager dan gemiddelde stijging in de rest van de stad bepalen samen de ontwikkeling van het stedelijke percentage.

Figuur 14 Ontwikkeling voorbijlopers Noord en rest stad, bron: bestanden Leerplicht

Kijk je naar de verschillende stadsdelen in Nijmegen ten zuiden van de Waal dan zie je da ook in Zuid en Lindenholt het percentage voorbijlopers met de jaren gestegen. In Lindenholt speelt mogelijk de sluiting van de scholen Kampus en Bloemberg (als algemene basisschool) een rol. In andere delen van de stad (Centrum, Midden, Oud-West, Dukenburg) is het aandeel voorbijlopers tamelijk stabiel.

Figuur 15 Aandeel voorbijlopers per stadsdeel, op drie moment, bron: bestanden Leerplicht

Verschillen tussen scholen

Tussen scholen zijn flinke verschillen, zowel in de mate waarin ze voorbijgelopen worden als in de ontwikkeling daarvan (Figuur 16).

School	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	% verschil
Groot Nijveld / Kleurrijk	47%	50%	52%	44%	45%	43%	45%	41%	38%	36%	33%	34%	36%	-11%
Michiel de Ruyter	66%	61%	68%	66%	63%	71%	66%	62%	61%	60%	56%	55%	56%	-11%
Aldenhove	44%	49%	54%	46%	46%	44%	45%	44%	41%	39%	39%	34%	35%	-9%
Sterredans	27%	21%	21%	21%	21%	24%	27%	27%	32%	27%	17%	19%	23%	-4%
Lanteerne	24%	21%	24%	22%	19%	20%	19%	20%	22%	21%	19%	20%	21%	-3%
Montessori Dukenburg	45%	48%	46%	44%	46%	44%	44%	42%	42%	42%	45%	43%	42%	-3%
Wieken	52%	51%	52%	52%	49%	49%	49%	45%	42%	44%	41%	46%	50%	-2%
Prins Maurits	39%	42%	40%	38%	39%	39%	38%	40%	43%	41%	40%	38%	39%	0%
Hidaya	62%	63%	67%	67%	60%	62%	58%	58%	61%	63%	63%	64%	63%	1%
NSV2	7%	7%	7%	9%	9%	7%	7%	9%	8%	8%	7%	9%	8%	1%
Driemaster	33%	29%	24%	29%	27%	29%	27%	33%	37%	27%	28%	29%	34%	2%
Prins Claus	19%	19%	17%	14%	15%	16%	17%	19%	20%	23%	21%	19%	22%	3%
Sint Nicolaas	46%	47%	47%	48%	46%	51%	47%	45%	46%	51%	52%	50%	49%	3%
Montessori Lindenholt	12%	14%	14%	11%	15%	19%	18%	18%	19%	23%	20%	14%	15%	3%
Dukendonck	19%	18%	20%	19%	19%	23%	20%	21%	20%	21%	21%	23%	24%	4%
Akker	16%	17%	17%	16%	15%	15%	13%	17%	18%	17%	18%	19%	22%	6%
Hazesprong	5%	6%	8%	10%	10%	10%	7%	7%	11%	10%	12%	11%	11%	6%
Brakkenstein	26%	24%	24%	23%	22%	18%	19%	22%	23%	27%	27%	30%	32%	6%
Klein Heyendaal	24%	25%	28%	26%	28%	31%	33%	28%	26%	26%	25%	27%	30%	6%
Nutsschool Lankforst	33%	36%	40%	34%	35%	36%	35%	35%	39%	40%	37%	36%	39%	6%
Petrus Canisius	30%	39%	39%	36%	31%	30%	38%	35%	40%	33%	40%	44%	38%	8%
Lindenhoeve	37%	38%	37%	38%	43%	40%	37%	37%	35%	39%	47%	44%	46%	9%
Talent	21%	18%	21%	19%	23%	24%	21%	26%	26%	27%	34%	32%	31%	10%
Klumpert	32%	33%	36%	38%	37%	35%	39%	42%	45%	48%	45%	46%	43%	11%
Buut	38%	34%	36%	39%	40%	45%	41%	46%	49%	53%	51%	48%	48%	11%
Zonnewende	49%	49%	52%	55%	55%	56%	59%	59%	60%	60%	61%	61%	60%	11%
Klokkenberg	26%	30%	28%	28%	26%	30%	38%	41%	40%	39%	37%	40%	38%	12%
Muze	35%	35%	32%	33%	30%	27%	28%	27%	29%	35%	38%	43%	47%	12%
Wingerd	7%	10%	9%	7%	8%	11%	12%	12%	13%	16%	22%	20%	19%	13%
Kleine Wereld	47%	47%	46%	49%	50%	54%	56%	61%	56%	58%	60%	59%	61%	14%
Octaaf/TOON	25%	25%	24%	26%	28%	33%	37%	42%	40%	42%	39%	40%	40%	15%
Meander	46%	37%	46%	61%	58%	59%	59%	55%	51%	67%	66%	62%	63%	18%
Aquamarijn	38%	43%	48%	47%	49%	52%	49%	48%	49%	53%	54%	55%	57%	19%
Meiboom	34%	39%	39%	36%	42%	42%	46%	50%	53%	51%	50%	53%	54%	20%
Montessori Nijmegen	31%	35%	38%	36%	35%	35%	36%	36%	35%	48%	52%	51%	51%	20%
Luithorst	8%	9%	10%	8%	12%	18%	18%	27%	27%	31%	26%	27%	31%	23%
Geldershof	13%	13%	14%	15%	17%	19%	19%	26%	29%	34%	37%	36%	38%	25%
Vossenburcht	41%	43%	46%	50%	55%	58%	61%	64%	65%	69%	71%	72%	67%	26%
Oversteek	3%	3%	5%	4%	5%	16%	19%	22%	23%	26%	26%	26%	35%	32%
Verwondering								40%	38%	34%	39%	35%	32%	
Uitdaging										26%	26%	26%	42%	
Verbinding											16%	14%	15%	
Boomgaard													76%	

Figuur 16. Voorbijlopers per school (percentage van kinderen voor wie de school de dichtstbijzijnde is en die een school bezoeken die minstens 300 meter verder is), bron: Leerplicht

- Onder de scholen met de hoogste percentages voorbijlopers zijn twee types te onderscheiden. Enerzijds de stadsscholen Hidaya en de Vrije School Meander, met een uitgesproken profiel, dat lang niet voor alle buurtkinderen aantrekkelijk is en die bezocht worden door kinderen uit de hele stad en daarbuiten. Anderzijds scholen die minder populair zijn en om die reden worden voorbijgelopen
- Het aantal kinderen dat naar een stadsschool gaat is de laatste 10 jaar flink toegenomen: bezoek aan Hidaya en Meander steeg tussen 2008 en 2020 van 2,9% naar 4,6% van alle Nijmeegse basisschoolleerlingen. Aangezien de leerlingen van deze scholen heel vaak niet in de directe omgeving wonen betekent dit een stijging van het percentage voorbijlopers in Nijmegen
- Bij de (oudere) scholen in Noord is het percentage voorbijlopers flink toegenomen. Zoals hiervoor ook bij de ontwikkeling van voorbijlopen in Noord is toegelicht heeft dat te maken met het toenemen van het aantal scholen en daarmee de keuzemogelijkheden in Noord.
- Andere scholen die in 2020 meer voorbijgelopen worden zijn de Vossenburcht, Luithorst, Meiboom, Aquamarijn, TOON, Kleine Wereld.
- Maar er zijn ook scholen waar het aandeel voorbijlopers juist is gedaald: het sterkst bij Kleurrijk en Michiel de Ruyter. Verderop gaan we nog verder in op de ontwikkelingen per school.

Andere indicatoren

Als indicator voor “in de buurt naar school” is in het gemengde scholen-beleid gekozen voor het percentage voorbijlopers. Maar er zijn ook andere indicatoren denkbaar, ieder met eigen voor- en nadelen.

Zo zou je bv ook kunnen kijken hoeveel kinderen naar een buurtschool gaan, gedefinieerd als een van de drie dichtstbijzijnde scholen. Deze systematiek wordt bij Schoolwijzer toegepast, ook vanuit de behoefte ieder kind een gelijke uitgangspositie te geven. Voor iedereen zijn er immers 3 dichtstbijzijnde scholen, terwijl je als je van absolute afstanden uitgaat, zoals bij het voorbijlopercriterium, per kind een verschillende uitkomst zal hebben: het ene kind zal maar één nabije school hebben, het andere wel 2 of 3 of misschien zelfs 4.

Nog een andere aanpak is om te kijken of kinderen een school in de eigen (statistische) woonwijk bezoeken.

Als check hebben we gekeken hoe de ontwikkeling is wanneer niet gemeten wordt aan de hand van “voorbijlopers” maar aan de hand van “naar één van de drie buurtscholen”. In grote lijnen geeft dat hetzelfde beeld: een toenemend deel van de leerlingen is voorbijloper of bezoekt een niet-buurtschool.

Gemengd naar school

Gekozen indicator niet meer beschikbaar

Als indicator voor “gemengd naar school” is bij de start van het gemengde scholen-beleid gekozen voor het percentage leerlingen met kans op onderwijsachterstand (ook wel: leerlinggewicht). Het was het streven dat op geen enkele school dit percentage boven de 30% zou mogen uitkomen. De motivatie hiervoor was dat dat het omslagpunt was waar boven de kans je “op te trekken aan de groep” verdween. Dit criterium was gebaseerd op het werk van de onderwijssocioloog Bowen Paulle (Universiteit Amsterdam). In 2008 gold voor 16 van de toen 41 bestaande basisscholen dat zij meer dan 30% leerlingen met een risico op onderwijsachterstand hadden. In Nijmegen waren relatief veel scholen met een hoog percentage leerlingen met risico op onderwijsachterstand: in 2010/2011 hoorde meer dan een derde (14) van de Nijmeegse scholen tot de 15% Nederlandse scholen met de zwaarste leerlinggroep⁷.

In de jaren 2006-2009 is de definitie van kans op onderwijsachterstand eerst aangescherpt. Hierdoor zakte het aandeel kinderen met risico op achterstand, ook zonder dat er feitelijk sprake was van verandering van de situatie van de kinderen. Later is deze definitie/indicator door het Ministerie OCW zelfs helemaal afgeschaft en vervangen door de schoolweging⁸. Hoewel de schoolweging zeker voordelen heeft boven de kans op onderwijsachterstand maakt deze verandering het volgen van de ontwikkeling door de tijd moeilijker.

Schoolweging geeft beeld per school op dit moment

De schoolweging laat zien dat de Nijmeegse scholen, veel meer dan landelijk gemiddeld, op te delen zijn in twee segmenten: scholen met een makkelijke leerlinggroep en scholen met een complexe leerlinggroep. Scholen met een “gemiddelde” leerlinggroep komen in Nijmegen weinig voor. Ook in andere kennissteden zie je zo’n tweepolig beeld, maar minder extreem dan in Nijmegen.

Figuur 17
Figuur 17 laat de Nijmeegse resultaten voor schoolweging zien. Iedere blauwe stip stelt een Nijmeegse school voor. De links/rechtspositie van de stip wordt bepaald door de schoolweging. Deze schoolweging varieert tussen 20 en 40, waarbij een hoog cijfer aangeeft dat de school een complexe leerlinggroep heeft en een relatief laag onderwijsresultaat wordt verwacht.

De blauwe vakken geven aan waarin de hoofdmoot (70%) van de Nederlandse scholen te vinden is voor schoolweging en spreiding. Meer dan de helft van de Nijmeegse basisscholen (22 van de 43) hoort tot de 15% van de Nederlandse scholen met de laagste schoolweging, een makkelijke leerlinggroep dus. 11 scholen (een kwart van de Nijmeegse scholen) hebben juist een hoge schoolweging en hoort tot de 15% Nederlandse scholen met de

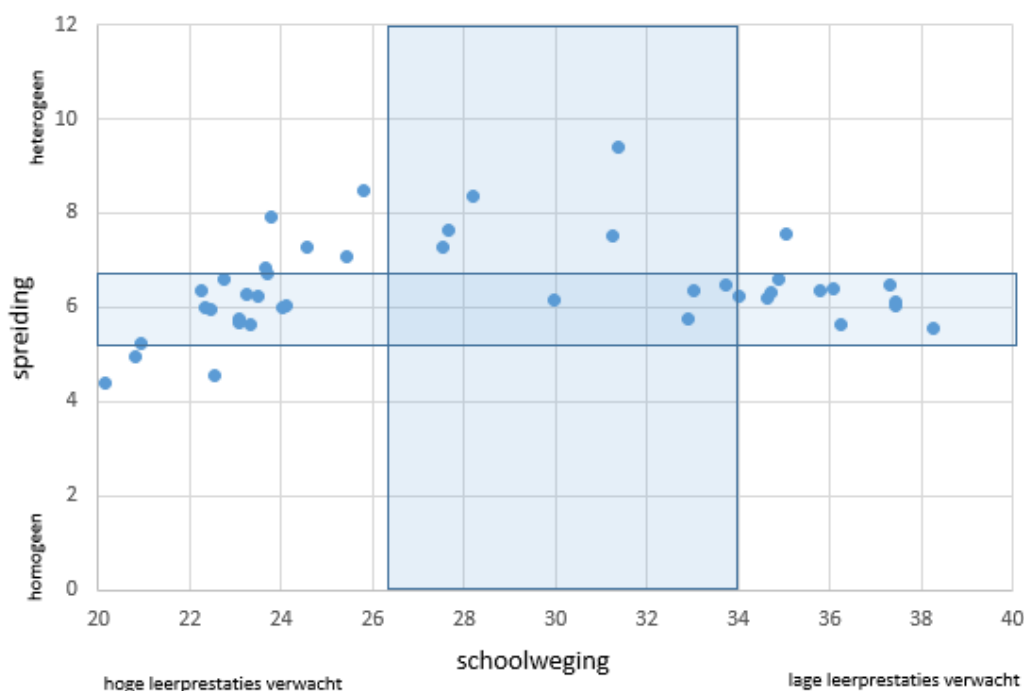
⁷ In dat schooljaar lag de grens voor de 15% zwaarste leerlinggroep bij 26% leerlingen met een risico op onderwijsachterstand.

⁸ Op basis van registratiegegevens (opleidingsniveau ouders en moeders, herkomst, verblijfsduur in Nederland en schulden) bepaalt het CBS per leerling een verwacht leerresultaat. Alle verwachtingen samen worden verwerkt in de schoolweging. Hoe hoger de schoolweging, des te complexer de leerlingpopulatie en des te lager de verwachte onderwijsresultaten van een school.

zwaarste leerlinggroep. Dat is minder dan 10 jaar geleden, toen nog een derde van de Nijmeegse scholen tot de 5% met de moeilijkste leerlinggroep hoorde.

Voor een aantal basisscholen heeft er een verschuiving plaats gevonden: Kleurrijk, Michiel de Ruyter, de Wieken en de Wingerd vallen inmiddels niet meer in de moeilijkste categorie.

Je zou op grond van het figuur kunnen concluderen dat de Nijmeegse scholen weinig gemengd zijn. Dit beeld past echter niet goed bij een tweede gegeven, dat het ministerie koppelt aan de schoolweging: de spreiding, te zien op de verticale as in de figuur. De spreiding geeft aan of alle leerlingen dicht bij het gemiddelde van de school zitten wat betreft verwachte onderwijsprestatie of dat er veel verschil is tussen de leerlingen. Een hoog cijfer geeft aan dat er veel spreiding rond het gemiddelde is. Kijkend naar die spreiding zie je dat bijna alle Nijmeegse scholen een gemiddelde tot hoge spreiding hebben. Er is dus gemiddeld tot veel variatie in de leerlinggroep. Kleurrijk heeft zelfs de op 2 na hoogste spreiding van alle basisscholen in Nederland.

Figuur 17 Nijmeegse basisscholen naar schoolweging en spreiding, de blauwe balken geven het gebied aan waarin 70% van alle Nederlandse basisscholen zit, schooljaar 20/21, bron: Ministerie OCW/CBS

Segregatie door de jaren heen volgens de Onderwijsinspectie

De analyses van de Onderwijsinspectie geven een indruk van de segregatie door de tijd in Nijmegen als geheel. De inspectie berekent voor alle grotere Nederlandse gemeenten de dissimilarity-index, een maat voor segregatie. In onderstaand schema is te zien dat Nijmegen in de middenmoot van de steden zit wat segregatie naar migratieachtergrond betreft. In de jaren sinds 2009 is er weinig verandering opgetreden in de mate van segregatie, zowel in Nijmegen als in de meeste andere steden.

Nederlands - Niet westers

Figuur 18 Dissimilarity-index naar migratieachtergrond, bron: Technisch rapport Segregatie, Staat van het onderwijs 2020

Naar opleidingsniveau van de ouders is de segregatie in Nijmegen veel sterker. Dat is ook in de andere steden het geval. Maar Nijmegen hoort wel tot de kopgroep van steden met de hoogste segregatie naar onderwijsniveau. Voor Nijmegen is er in de jaren tussen 2009 en 2018 niet veel verandering in de index is gekomen. In de andere steden een wisselend beeld: In Amsterdam en Rotterdam is het hoge cijfer iets gedaald naar een niveau dat in vergelijking met de andere steden nog steeds laag is. In veel andere steden met een lage score in 2008 is er juist sprake van een stijging.

Verder valt op dat de steden met een lage segregatie-index (Almere, Haarlemmermeer, Zoetermeer, Alphen) in karakter vergelijkbaar zijn. Het zijn namelijk grote groeigemeenten uit het eind van de twintigste eeuw. De bevolking van deze gemeenten is in totaliteit ook weinig divers naar opleidingsniveau. Er wonen vooral middelbaar opgeleiden, en relatief weinig hoog- of laagopgeleiden, waardoor er ook minder kans op segregatie is.

Figuur 19 Dissimilarity-index naar opleidingsniveau ouders, bron: Technisch rapport Segregatie, Staat van het Onderwijs 2020

Conclusie

Door verandering in indicatoren is het niet mogelijk een hard oordeel te geven over de verandering in de mate van segregatie/gemengd naar school op de Nijmeegse scholen. Op onderdelen kunnen we wel conclusies trekken:

- Scholen in Nijmegen hebben een behoorlijk tweepolige verdeling: of juist een makkelijke of juist een zware leerlinggroep
- Het aantal en aandeel scholen met een moeilijke leerlinggroep is afgenomen: van een derde in 2008 tot een kwart in 2020
- Vergeleken met andere steden is de segregatie naar onderwijsniveau van de ouders hoog en niet veranderd in de afgelopen 10 jaar.

Effecten en activiteiten per school

Voor de scholen met de grootste veranderingen in de mate waarin zij te maken hebben met voorbijlopen en de samenstelling van de leerlinggroep kijken we of er voor deze ontwikkelingen verklaringen zijn te vinden in de pijlers van het gemengde scholenbeleid.

Tabel 3. Ontwikkeling scholen en activiteiten op de vier pijlers

	Ontwikkeling voorbijlopen in %	ontwikkeling voorbijlopen	ontwikkeling zware populatie	activiteiten pijlers
Kleurrijk	-11%	++	+	++
Michiel de Ruyter	-11%	++	+	+
Aldenhove	-9%	+		
de Wieken	-2%	+	+	+
Wingerd	+13%	-	+	
Kleine Wereld	+14%	-		+
Toon	+15%	-		+
Aquamarijn	+19%	-		++
Montessori Nijmegen	+20%	-		
Meiboom	+20%	-		
Luithorst	+23%	--		
Vossenburcht	+26%	--		

Het kleurrijk

Een van de scholen waar het percentage voorbijlopers sinds de start van het gemengde scholen beleid juist is afgenomen is het Kleurrijk (voor 2010 Groot Nijveld). Het percentage voorbijlopers nam sinds het schooljaar 2008-2009 af met meer dan 10% (zie Tabel 3. Ontwikkeling scholen en activiteiten op de vier pijlers Figuur 16). In de schooljaar 2008-2009 tot 2010-2011 werd het Kleurrijk nog door rond de 50% van de kinderen uit de buurt voorbijgelopen. In de laatste schooljaar ligt het aandeel voorbijlopers rond de 35%. Daarnaast behoort de school vanaf het schooljaar 2018 niet meer tot de zwaarste 15% scholen van Nederland. De schoolpopulatie is heel divers: van kinderen van hoogopgeleide ouders tot kinderen met grote kans op onderwijsachterstand. De spreiding van de leerlinggroep is een van de grootste van heel Nederland.

De school heeft de afgelopen jaren te maken gehad met ontwikkelingen op verschillende pijlers:

- Er zijn flink nieuwe woningen gebouwd in de wijk, waardoor de woningvoorraad gemêleerder is geworden. De nieuwe bewoners zijn niet zo talrijk dat ze samenstelling van de wijk als geheel zichtbaar veranderen maar vormen wel duidelijk een nieuwe bewonersgroep in de wijk
- Zowel in de school fysiek (een nieuw gebouw met veel voorzieningen op gebied van sport, opvang etc.) als in het onderwijsconcept zijn flinke investeringen gedaan
- Door een paar ouders is veel energie gestoken in een ouderinitiatief, daarbij ondersteund door de school
- De regels van schoolwijzer hebben maar heel beperkt bijgedragen aan de veranderingen op de school. Op de school was bij de start van schoolwijzer de hoop/verwachting dat buurtkinderen met een eerste voorkeur voor een andere school, wanneer die school geen plek bleek te hebben, naar Kleurrijk zouden komen. De meeste scholen in de buurt van Kleurrijk hoeven echter geen leerlingen af te wijzen, waardoor dit maar in incidentele gevallen is voorgekomen.

Pijler 1: schoolwijzer	Pijler 2 : schoolkeuzeproces
minder aanmeldingen dan plaatsen (beperkt) opvang kinderen 2e vk	ouderinitiatief
Pijler 3: investeren	Pijler 4: nieuwbouw
nieuw schoolgebouw brede school en OA-subsidie	nieuwbouw 240 woningen (laagbouw koop en huur)

Figuur 20. Activiteiten op de pijlers, het Kleurrijk.

Michiel de Ruyter

Basisschool Michiel de Ruyter kent van oudsher een hoog percentage kinderen uit de buurt dat de school voorbijloopt (66% in 2009), maar sinds 2013 is dit percentage continue gedaald. In het schooljaar 2020-2021 wordt de school nog door 56% van de kinderen uit de buurt voorbijgelopen. De afgelopen jaren heeft de basisschool nog een andere mooie ontwikkeling door gemaakt. Tot en met 2017 behoorde de school namelijk ieder jaar tot de 15% moeilijkste scholen van Nederland, in 2018 tot het gemiddelde en sinds 2019 zelfs tot de 15% gemakkelijkste scholen van Nederland. Op basis van de nieuwe schoolweging, waar meer differentiatie bestaat onder gewichtsl leerlingen, was dit zelfs al sinds het schooljaar 2018 / 2019⁸.

De school heeft de afgelopen jaren te maken gehad met ontwikkelingen op verschillende pijlers:

- De school bevindt zich in de wijk Wolfskuil, op de rand van de wijk Biezen en in beide wijken zijn de afgelopen jaren een flink aantal nieuwe woningen bijgekomen. Hierdoor is de woningvoorraad gemengder geworden. Ook hier zijn we (nog) geen verandering in de totale samenstelling van de wijk, maar er is wel sprake van een nieuwe bewonersgroep in de wijk.
- Bij Michiel de Ruyter is een aantal jaar geleden sprake geweest van een ouderinitiatief. Over dit initiatief hebben we echter geen documentatie of betrokkenen kunnen vinden, waardoor over de inhoud ervan niets te zeggen valt
- De regels van schoolwijzer hebben ook hier maar heel beperkt bijgedragen aan de veranderingen op de school. Er zijn beperkt kinderen met een latere voorkeur geplaatst en pas in het afgelopen schooljaar heeft de school kinderen moeten afwijzen.

Pijler 1: schoolwijzer	Pijler 2 : schoolkeuzeproces
laatste schooljaar kinderen moeten afwijzen (beperkt) opvang kinderen 2e vk	ouderinitiatief
Pijler 3: investeren	Pijler 4: nieuwbouw
geen nieuw schoolgebouw brede school en OA-subsidie	nieuwbouw 215 woningen (laagbouw koop en huur)

Figuur 21. Activiteiten op de pijlers, Michiel de Ruyter.

Aldenhove

Het aantal voorbijlopers op basisschool Aldenhove in de wijk Aldenhof (Dukenburg) is de afgelopen jaren met bijna 9% afgenomen. Het percentage voorbijlopers was in het schooljaar 2008/2009 44% en in het schooljaar 2020/2021 35%. Deze basisschool behoort over de jaren heen, met de verschillende wegingen, altijd tot de 15% moeilijkste scholen van Nederland.

Bij deze school hebben er zover bekend vrijwel geen acties plaats gevonden op de verschillende pijlers. Er heeft geen nieuwbouw plaats gevonden van de wijk en de school. En daarnaast is de instroom van leerlingen in Aldenhof over de jaren heen gelijk gebleven en in de omliggende wijken zelfs afgenomen (Figuur 11). Ook schoolwijzer heeft geen effect gehad op de plaatsingen bij de school.

Pijler 1: schoolwijzer	Pijler 2 : schoolkeuzeproces
minder aanmeldingen dan plaatsen	ouderinitiatief onbekend
Pijler 3: investeren	Pijler 4: nieuwbouw
geen nieuw schoolgebouw brede school en OA-subsidie	geen nieuwbouw

Figuur 22. Activiteiten op de pijlers, Aldenhove.

De Wieken

Basisschool de Wieken bevindt zich in Wolfskuil dicht bij de grens met de wijk Heseveld. In het schooljaar 2008/2009 werd de basisschool door 52% van de buurtkinderen voorbijgelopen. Vanaf het schooljaar 2015/2016 neemt dit percentage af en in 2018/2019 was het voorbijlopers percentage nog 41%. De laatste twee schooljaren is het echter weer toegenomen en is het voorbijlooperpercentage in 2020/2021 50%. De basisschool behoorde tot het schooljaar 2016-2017 tot de 15% moeilijkste scholen van Nederland. Sinds 2017-2018 hoort de Wieken niet meer tot de moeilijkste scholen van Nederland.

De school heeft de afgelopen jaren te maken gehad met verschillende ontwikkeling op de pijlers:

- De school bevindt zich in de wijk Wolfskuil, waar sinds 2015 een groot aantal nieuwe woningen zijn bijgekomen met als doel de woningvoorraad gemengder te maken. Er is (nog) geen verandering te zien in de statistieken over inkomensniveau/kwetsbaarheid van huishoudens in de wijk.
- Aan het begin van het gemengde scholen beleid kwam de loop naar de Wieken op gang door een ouderinitiatief. Eén ouder zette zich actief in en sprak andere ouders aan met het voorstel samen naar de Wieken te gaan. Toen de eerste kinderen uit de nieuwbouw goede ervaringen hadden met de school volgden er meer. Hierbij ging het om de herstructurering van Wolfskuil in 2005/2006, waarbij er ongeveer 200 woningen werden gebouwd (Evaluatie anti-segregatiebeleid, 2011).
- In de laatste schooljaren heeft de school kinderen soms moeten afwijzen omdat er meer aanmeldingen dan plaatsen waren. Plaatsing op basis van latere voorkeur komt sporadisch voor bij de Wieken.

Pijler 1: schoolwijzer	Pijler 2 : schoolkeuzeproces
14/15 en 21/22 meer aanmeldingen dan plaatsen (beperkt) opvang kinderen 2e vk	ouderinitiatief begin schoolwijzer
Pijler 3: investeren	Pijler 4: nieuwbouw
geen nieuw schoolgebouw brede school en OA-subsidie	nieuwbouw 240 woningen (laagbouw koop en huur)

Figuur 23. Activiteiten op de pijlers, De Wieken.

Wingerd

Basisschool de Wingerd bevindt zich in de wijk 't Broek in het stadsdeel Lindenholt. Bij deze school is in de periode 2008-2020 het aandeel voorbijlopers relatief sterk gestegen. Van oudsher was dit percentage echter zeer laag en het is nu, ondanks de stijging, nog steeds ruim onder het stedelijk gemiddelde. In het schooljaar 2008/2009 ging het om 7% en in het schooljaar 2020/2021 om 19%. De school behoorde tot en met het schooljaar 2012-2013 tot de 15% moeilijkste scholen van Nederland. Sinds 2013-2014 behoren zij tot de gemiddelde scholen van Nederland en is de populatie minder zwaar geworden. Het aantal kinderen in de wijk en in de omliggende wijken is de afgelopen jaren afgenomen. Deze school kent weinig ontwikkelingen op de verschillende pijlers.

Pijler 1: schoolwijzer	Pijler 2 : schoolkeuzeproces
minder aanmeldingen dan plaatsen	ouderinitiatief onbekend
Pijler 3: investeren	Pijler 4: nieuwbouw
geen nieuw schoolgebouw OA-subsidie	geen nieuwbouw

Figuur 24. Activiteiten op de pijlers, Wingerd.

Kleine Wereld

Basisschool de Kleine Wereld ligt in de wijk Grootstal en werd in 2008/2009 door bijna de helft (47%) van de kinderen voorbijgelopen. De jaren daarna is dit percentage toegenomen en in het huidige schooljaar wordt de school door 61% van de kinderen voorbij gelopen. De school behoort tot de 15% zwaarste scholen van Nederland.

De school heeft de afgelopen jaren te maken gehad met een aantal ontwikkelingen op de pijlers:

- In 2010 is er nieuwbouw geweest en werd de school samen met KION en UniK de Kindcampus Grootstal.
- Ook hier hebben de regels van schoolwijzer slechts beperkt bijgedragen aan de veranderingen op de school. Er waren over de jaren heen minder aanmeldingen dan plaatsen en ze hebben slechts sporadisch kinderen aangenomen waarbij de school niet de eerste voorkeur was.
- de Kleine Wereld werkt aan PR-campagne om meer ouders uit de wijk naar de school te halen.

Pijler 1: schoolwijzer	Pijler 2 : schoolkeuzeproces
minder aanmeldingen dan plaatsen (beperkt) opvang kinderen 2e vk	(nog) geen ouderinitiatief
Pijler 3: investeren	Pijler 4: nieuwbouw
nieuw schoolgebouw OA-subsidie	geen nieuwbouw

Figuur 25. Activiteiten op de pijlers, de Kleine Wereld.

Toon

Kindcentrum Toon (voorheen Octaaf) bevindt zich in de wijk Neerbosch-Oost. In 2008/2009 werd de school nog door een kwart van de kinderen voorbijgelopen, maar sinds het schooljaar 2015/2016 schommelt het percentage voorbijlopers tussen de 39 en 42%. De wijk en ook aangrenzende wijken hebben te maken met een teruglopende instroom aan leerlingen. De school behoort bovendien al jaren tot de 15% zwaarste scholen van Nederland. Ongeveer 10 jaar geleden telden de school nog 386 leerlingen, nu zijn het er nog 259. De school kent een groot aandeel kinderen met een migratieachtergrond.

De school kent een aantal ontwikkelingen op de verschillende pijlers van het beleid:

- In de wijk Neerbosch-Oost zijn de afgelopen 10 jaar weliswaar laagbouwkoopwoningen gebouwd, maar die liggen in de schrijversbuurt, het gebied tussen Dennenstraat en Neerboscheweg, en zijn daardoor in praktijk meer op Hees, dan op Neerbosch-oost georiënteerd. De kinderen uit dit gebied gaan in overgrote meerderheid naar de Lanteeke. Uit de rest van Neerbosch-Oost gaat zo'n 20% van de basisschoolleerlingen naar de Lanteeke. Deze school is daarmee een belangrijke concurrent van TOON.
- De school kent sinds 2020 een nieuw gebouw en een nieuwe naam. In hetzelfde pand bevindt zich bovendien ook kinderopvang en een peutergroep.
- Een paar jaar geleden heeft Toon meegewerkt aan de documentaire "Witte Vlucht". Dat leidde wel tot wat positieve effecten, er was een klein groepje ouders dat wel het gesprek met de school aanging. Dat effect is nu weer weggezaakt.
- De school probeert alle ouders in de wijk aan te spreken, maar in praktijk komen de ouders met een betere inkomen/een hogere opleiding niet binnen om kennis te maken. Ook in de tijd van de nieuwbouw, toen ook geprobeerd werd deze groep te betrekken, lukte het niet hen te bereiken
- Doorstroming vanuit de kinderopvang is nog niet succesvol. Veel van de kinderen die deze opvang bezoeken wonen niet in de wijken en hebben vooral vanwege de goede verbindingen voor deze opvang gekozen.

Pijler 1: schoolwijzer	Pijler 2 : schoolkeuzeproces
minder aanmeldingen dan plaatsen	(nog) geen ouderinitiatief
Pijler 3: investeren	Pijler 4: nieuwbouw
nieuw schoolgebouw brede school en OA-subsidie	geen nieuwbouw

Figuur 26. Activiteiten op de pijlers, Toon.

Aquamarijn

Basisschool Aquamarijn bevindt zich in de wijk Biezen en werd in 2008/2009 door 38% van de kinderen voorbijgelopen. De afgelopen jaren is dit percentage toegenomen en wordt de school door ruim de helft van de kinderen uit de buurt voorbijgelopen (57%). Hoewel het % voorbijlopers nog steeds stijgt lijkt er in het laatste schooljaar een voorzichtige omslag: onder de jongste leerlingen stijgt het bezoek, maar nog niet sterk genoeg om het cijfer voor de school als geheel te doen omslaan.

Over de jaren heen behoort de school altijd tot de 15% zwaarste scholen van Nederland en kennen zij een complexe leerlinggroep.

De afgelopen jaren had de school te maken met verschillende activiteiten op de vier pijlers:

- De Biezen kent de afgelopen jaren veel nieuwbouw in de wijk en in het Waalfront. Er zijn ongeveer 450 nieuwe laagbouw woningen bijgekomen: 225 koop en 222 huur.
- In 2014 kwam er een nieuw schoolgebouw en werd de basisschool onderdeel van Kindcentrum Aquamarijn. In dit gebouw is er een diversiteit aan voorzieningen (kinderopvang, BSO, activiteitenplein)
- De school kent daarnaast sinds enkele jaren een ouderinitiatief. Dit lijkt effect te hebben bij de instroom van nieuwe leerlingen: van de jongere kinderen uit de nieuwbouw gaat een behoorlijk deel (1/3) naar de Aquamarijn, van de ouderen bijna niemand.
- Dit effect zien we ook terug in de aanmeldingen bij schoolwijzer. De laatste jaren stijgt het aantal aanmeldingen tot aan of boven het plafond. Dit heeft nog geen invloed op de plaatsingen, omdat de school tot nu toe nog geen leerlingen heeft moeten afwijzen.

Pijler 1: schoolwijzer	Pijler 2 : schoolkeuzeproces
stijgend aantal aanmeldingen	Ouderinitiatief
Pijler 3: investeren	Pijler 4: nieuwbouw
nieuw schoolgebouw brede school en OA-subsidie	nieuwbouw 450 woningen (laagbouw koop en huur)

Figuur 27. Activiteiten op de pijlers, Aquamarijn.

Montessori Nijmegen

De Montessorischool in Nijmegen bevindt zich in de wijk Galgenveld in Nijmegen-Oost. In het schooljaar 2008-2009 werd de school door bijna één derde (31%) van de kinderen voorbij gelopen en de jaren daaropvolgend schommelde het percentage tussen 35% en 38%. Vanaf het schooljaar 2017-2018 heeft de school te maken met een flinke toename, de school wordt door 48% van de kinderen uit de buurt voorbijgelopen. In het huidige schooljaar gaat het zelfs om 51% van de kinderen uit de buurt. Het is niet duidelijk wat hier de oorzaak van is. De school kent een extreem gunstige samenstelling van de leerlinggroep en behoort tot de 15% makkelijkste scholen van Nederland. Zover bekend zijn er weinig ontwikkelingen geweest op het gebied van de vier pijlers.

Pijler 1: schoolwijzer	Pijler 2 : schoolkeuzeproces
14/15 en 20/21 meer aanmeldingen dan plaatsen (beperkt) opvang kinderen 2e vk	ouderinitiatief onbekend
Pijler 3: investeren	Pijler 4: nieuwbouw
geen nieuw schoolgebouw	geen nieuwbouw

Figuur 28. Activiteiten op de pijlers, Montessori Nijmegen.

Meiboom

Basisschool de Meiboom ligt in de wijk Meijhorst in het stadsdeel Dukenburg. De afgelopen jaren heeft de school te maken gehad met een flinke stijging (20%) van het percentage voorbijlopers: 34% om 2008/2009 naar 54% in 2020/2021. De school hoort bovendien tot de 15% scholen met de zwaarste leerlinggroep. De instroom van leerlingen is over de jaren heen vrijwel gelijk gebleven. De omliggende wijken, zoals Tolhuis, Lankforst en Malvert hebben wel te maken met een afname van instromers. Er zijn voor deze basisschool weinig ontwikkelingen bekend op de vier pijlers.

Pijler 1: schoolwijzer	Pijler 2 : schoolkeuzeproces
minder aanmeldingen dan plaatsen	ouderinitiatief onbekend
Pijler 3: investeren	Pijler 4: nieuwbouw
geen nieuw schoolgebouw brede school en OA-subsidie	geen nieuwbouw

Figuur 29. Activiteiten op de pijlers, Meiboom.

Luithorst

Basisschool de Luithorst (de Kamp) wordt ook in dit rijtje genoemd omdat het te maken heeft met een flinke stijging van het aandeel voorbijlopers. Net als bij de Wingerd, ook in Lindenholt, was het voorbijloopcijfer in 2008/2009 extreem laag (8%). In 2020/2021 ligt het met 31% in 2020/2021 nog steeds onder het stedelijk gemiddelde. De basisschool hoort qua zwaarte van de leerlingenpopulatie in de middenmoot. Ook bij deze school zijn er weinig ontwikkelingen op de vier pijlers.

Pijler 1: schoolwijzer	Pijler 2 : schoolkeuzeproces
minder aanmeldingen dan plaatsen	ouderinitiatief onbekend
Pijler 3: investeren	Pijler 4: nieuwbouw
geen nieuw schoolgebouw OA-subsidie	geen nieuwbouw

Figuur 30. Activiteiten op de pijlers, Luithorst.

Vossenburcht

De laatste in dit rijtje is basisschool de Vossenburcht in de wijk Hatert. De school heeft van oudsher te maken met een relatief hoog percentage voorbijlopers en dit is de afgelopen tien jaar sterk toegenomen. In 2008/2009 werd de school nog door 41% van de leerlingen uit de buurt voorbij gelopen. In het huidige schooljaar gaat dat om twee op de drie (67%) van de kinderen uit de buurt, een van de hoogste cijfers van Nijmegen. De basisschool behoort bovendien ook tot de 15% scholen met de zwaarste leerlinggroep. Ook voor deze school heeft er weinig activiteit plaats gevonden op de verschillende pijlers.

Pijler 1: schoolwijzer	Pijler 2 : schoolkeuzeproces
minder aanmeldingen dan plaatsen	ouderinitiatief onbekend
Pijler 3: investeren	Pijler 4: nieuwbouw
geen nieuw schoolgebouw brede school en OA-subsidie	geen nieuwbouw

Figuur 31. Activiteiten op de pijlers, Vossenburcht.

Conclusie

De scholen met een bijzondere ontwikkeling overziend kun je concluderen dat bij alle scholen waar sprake is van een gunstige/gewenste verandering ook sprake is geweest van ontwikkeling op meerdere terreinen. Nieuwbouw in de wijk, vaak ook een nieuw gebouw. Naast de nieuwbouw is er ook in alle positieve voorbeelden sprake geweest van een ouderinitiatief. Iets dat niet gemakkelijk te organiseren valt maar toch in alle gevallen “ontstaan” is.

Investerings in het gebouw alleen zijn niet voldoende om een negatieve trend om te buigen, dat is te zien aan de ontwikkelingen bij Kleine Wereld en Toon.

Een vraag naar de toekomst is of het “nieuwbouweffect” blijvend is. Het standaardpatroon bij nieuwbouwwoningen is dat die de eerste 10 jaar veel basisschoolkinderen opleveren, maar dat die piek daarna weggezakt. Nu profiteren de scholen van een grote aanwas van schoolkinderen uit de nieuwbouw, maar hoe gaat het als die stroom na een aantal jaar terugloopt?

Bij twee scholen, Aldenhove (minder voorbijlopers) en de Wingerd (minder complexe leerlinggroep) is er sprake van een verbetering zonder dat er bij deze scholen sprake is geweest van inzet op een van de pijlers van het gemengde scholenbeleid.

Ook bij twee scholen, die al een ongunstige uitgangspositie hadden (Vossenburcht en Meiboom) is er sprake van verslechtering van de cijfers.

Ouderenquête

In april 2021 hebben we via Schoolwijzer aan alle ouders die voor het schooljaar 2020/2021 een kind aanmeldden voor groep 0/1 van het basisonderwijs een enquête gestuurd. De ouders kregen vragen over wat voor hen belangrijk is bij de schoolkeuze, wat hun opvatting is over het gemengde scholen-beleid en hoe de ervaringen zijn met (de spelregels van) Schoolwijzer.

Op bijna 1700 uitgenodigden hebben 327 ouders deelgenomen, een respons van een kleine 20%. Hoewel uit alle delen van Nijmegen en van bijna alle scholen ouders hebben deelgenomen aan de enquête is de respons niet representatief. Onder ouders uit wijken met een lagere sociaal economische status of van scholen met een complexere leerlinggroep is de respons lager (10-15%) en onder ouders uit wijken met een hoge SES of van scholen met weinig leerlingen met achterstandsrisico is de respons hoger (25-30%). In de bijlage meer details over de kenmerken van de deelnemers.

Van de ouders die meededen aan de enquête heeft ongeveer 12% een kind dat niet op hun eerste voorkeur is geplaatst. In de maartronde voor het schooljaar 20/21 werd 7% niet op de school van eerste voorkeur geplaatst. In latere rondes zullen hier nog wat kinderen bij gekomen zijn, omdat dan een aantal populaire scholen al vol zitten. Waar onevenwichtigheden in de responsgroep van invloed zijn op de uitkomsten zullen we aparte uitkomsten voor deelgroepen geven.

Belangrijk bij schoolkeuze

We hebben de ouders gevraagd wat zij belangrijk vinden bij het kiezen van een school. Hiervoor mochten zij tien punten verdelen over zes stellingen. Op volgorde van het meest belangrijk werden de volgende drie stellingen door zowel de ouders van kinderen die op hun eerste voorkeur, als de ouders van kinderen die niet op hun eerste voorkeur geplaatst werden, genoemd: de school staat in de buurt van ons huis, het onderwijsconcept past bij ons (kind) en de onderwijskwaliteit van de school is bovengemiddeld.

Daarbij is wel opvallend dat ouders van wie hun kind niet geplaatst is op de 1^e voorkeur aan de burut wat minder en de onderwijskwaliteit juist meer gewicht toekennen. Ook vinden deze ouders de levensovertuiging / het geloof waarvan de school uit gaat duidelijk belangrijker dan de andere ouders.

Tabel 4. Wat vinden ouders belangrijk bij het kiezen van een school, naar wel / niet geplaatst op 1e voorkeur.

	alle ouders	kind op 1e vk	kind niet op 1e vk
school staat in buurt huis	3,38	3,44	2,93
onderwijsconcept past bij ons (kind	2,44	2,42	2,55
onderwijskwaliteit bovengemiddeld	1,67	1,62	2,08
op school zitten kinderen uit alle lagen samenleving	0,91	0,93	0,75
ouders met vergelijkbare achtergrond en overtuiging	0,98	1,01	0,75
levensovertuiging	0,62	0,57	0,95

Ouders konden niet genoemde belangrijke eigenschappen aanvullen. Zij vonden het belangrijk dat kinderen uit de buurt naar dezelfde school gaan. Ook de sfeer en de grootte van de school / klas werden vaak genoemd. Ook genoemd, maar minder vaak, is een veilig gevoel bij de school, fysieke kenmerken zoals het schoolplein en het schoolgebouw en aandacht voor bewegen en gezondheid.

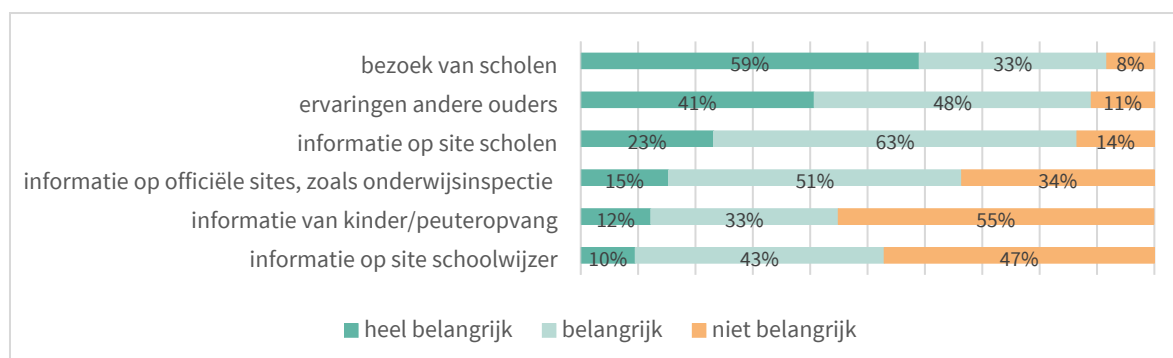
Figuur 32. Belangrijk bij keuze voor een basisschool.

Bezoek van scholen belangrijkste bron van informatie

De informatie over de scholen halen de ouders uit verschillende bronnen. Het meest belangrijk vinden zij de informatie verkregen tijdens het bezoek van de scholen, de ervaringen van andere ouders en de informatie op de site van scholen. Ongeveer 2 op de 3 ouders vindt informatie op officiële sites, zoals de onderwijsinspectie (heel) belangrijk.

Informatie van kinder-/peuteropvang wordt door ouders met kinderen op scholen met een complexe leerlinggroepen veel vaker zeer belangrijk (39%) dan voor ouders met kinderen op de scholen met juist de makkelijkste populatie (7%)

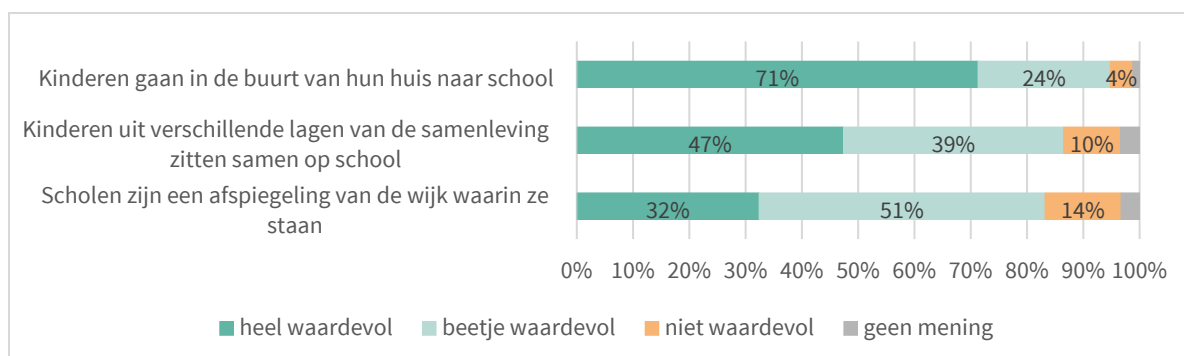
Andere bronnen waar ouders informatie hebben verkregen zijn bijvoorbeeld informatieavonden, meeloopdagen, eigen ervaringen vanuit vroeger en persoonlijke gesprekken met (werknemers / directieleden) van basisscholen.

Figuur 33. Bronnen belangrijk om aan informatie over de scholen in Nijmegen te komen.

Mening over gemengde scholen-beleid

Van de uitgangspunten van het gemengde scholen beleid wordt “in de buurt naar school” door een groot deel van de ouders als waardevol gezien: 71% heel-, 24% beetje waardevol. Bij de andere twee uitgangspunten (kinderen uit verschillende bevolkingslagen samen naar school en scholen zijn afspiegeling van wijken) loopt de groep die dit erg belangrijk vindt flink terug.

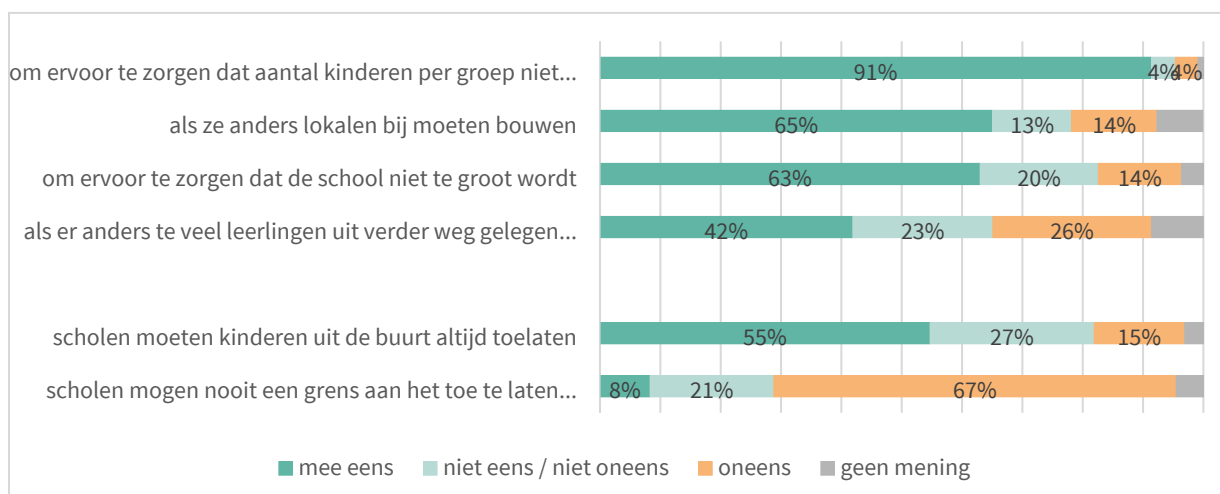
Figuur 34. Uitgangspunten gemengde scholen-beleid.

Ouders vinden dat scholen grenzen mogen stellen aan leerlingenaantallen

Aan de ouders werden zes stellingen voorgelegd over het stellen van grenzen aan het toe te laten kinderen door scholen en schoolbesturen.

Ruim 90% vindt dat de school dat mag om ervoor te zorgen dat het aantal kinderen in de groep niet te groot wordt. Dit mag ook als ze anders lokalen bij moeten bouwen (65%) of om ervoor te zorgen dat de school niet te groot wordt (63%). Grenzen stellen om niet te veel leerlingen van verder weg te trekken wordt door veel minder ouders gesteund (42%).

Dat het stellen van grenzen ook voor ouders een lastig dilemma is blijkt uit het gegeven dat, hoewel verreweg de meerderheid het eens is met het stellen van grenzen in bepaalde situaties, tegelijkertijd meer de dan de helft (55%) vindt dat buurtkinderen altijd moeten worden toegelaten. 8% van de ouders vindt dat scholen nooit een grens aan het aantal toe te laten kinderen mogen stellen.

Figuur 35. Stellingen "scholen mogen grenzen stellen aan leerlingenaantallen..."

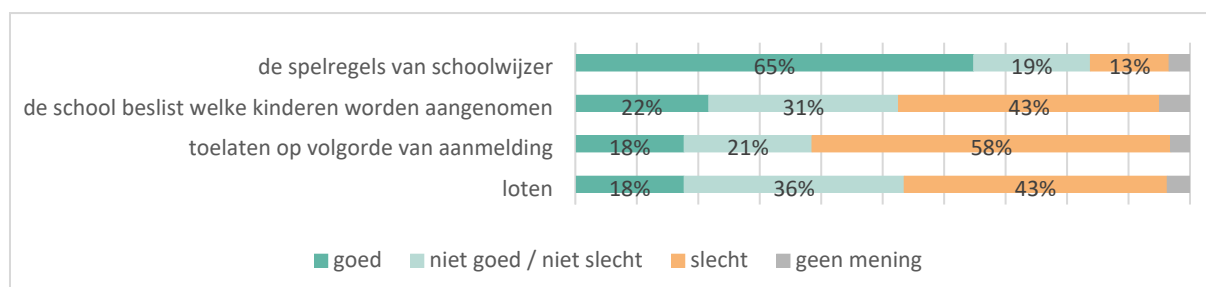
Tussen de wel / niet op 1^e voorkeur geplaatste kinderen is er verschil in de antwoorden op twee stellingen:

- Om ervoor te zorgen dat de school niet te groot wordt: 1^e voorkeur 65% mee eens, niet op 1^e voorkeur 48%.
- Om ervoor te zorgen dat het aantal kinderen per groep niet te groot wordt: 1^e voorkeur 94% mee eens, niet op 1^e voorkeur 75% mee eens.

Bijna twee op de drie ouders tevreden met de spelregels van schoolwijzer

In Nijmegen gaat plaatsing via de spelregels van Schoolwijzer, maar er zijn ook andere verdeelregels mogelijk. Denk hierbij aan loten, toelaten op volgorde van aanmelding en de school mag beslissen welke kinderen worden

aangenomen. Deze verdeelregels werden aan de ouders voorgelegd. Ouders staan het meest achter de spelregels van Schoolwijzer, 65% vindt deze regels goed. De verdeelregels anders dan schoolwijzer scoren minder goed.

Figuur 36. Mening over verdeelregels.

Opvallend is het verschil in mening over de spelregels van schoolwijzer tussen ouders met kinderen op hun eerste voorkeur en niet op hun eerste voorkeur: 69% van de ouders die wel op 1^e voorkeur zijn geplaatst vindt de spelregels goed, tegenover 38% van de ouders met kinderen die niet op hun 1^e voorkeur zijn geplaatst.

Ouders konden voorstel voor andere/aanpassing van regels voor het toelaten van kinderen op basisscholen. Daarbij werden o.a. de volgende thema's genoemd:

- Voorrangsregel voor broer/zus
De voorrang voor kinderen die al een broer of zus op school hebben geldt niet als het om kinderen gaat die buiten Nijmegen wonen of als het oudere kind op het hoogbegaafden-onderwijs (Talent, Hazesprong) zit. Dit was voor meerdere ouders uit de enquête een verrassing en wordt door hen als onredelijk ervaren. Deze uitzonderingen zouden afgeschaft moeten worden. Anderzijds zijn er ook ouders zonder oudere kinderen die het gevoel hebben dat alle beschikbare plaatsen al worden ingenomen door kinderen met een broer/zus waardoor hun kind een veel kleinere kans op de gewenste school heeft.
- Wat telt als buurtschool?
Er zijn verschillende voorstellen gedaan om het aantal buurtscholen uit te breiden, te beperken of anders vast te stellen. Kijk je bv niet alleen naar afstand, maar ook naar verkeersveiligheid, moet je onderscheid maken tussen een buurtschool die vlakbij is en een die wat verder weg is?
- Een aparte positie voor speciale scholen, zoals Montessori, Jenaplan of religieus onderwijs. Nu is dat alleen voor vrije school en islamitisch onderwijs het geval
- Doorstroom van peuterspeelzaal of kinderopvang mee laten wegen
- Kinderen die nét buiten de gemeente wonen gelijk behandelen als Nijmeegse kinderen
- Motivatie van ouders mee laten wegen. Plekken over laten zodat ouders met goede onderbouwing toch een kans krijgen
- Opleidingsniveau van ouders mee laten wegen

“Als je in Lent kijkt heb je als ouders met kinderen zonderen oudere broertjes en zusjes nauwelijks kans om op de school na keuze te komen.”

“het was voor mij een verrassing welke scholen als buurt school geselecteerd waren.... Ik zou willen opteren voor een bredere straal buurtscholen (hemelsbreed en fiets tijd zijn niet altijd hetzelfde....). Daarnaast vind ik de veiligheid van de school route ook belangrijk!”

“Als de school dermate populair is wellicht een motivatiegesprek/brief vanuit de ouders waar dan de school een knoop moet doorhakken.”

Ruim de helft van de ouders vindt centrale aanmelding geen beperking van keuzevrijheid, voor 15% een sterke beperking

Ruim de helft van de ouders (56%) vindt dat de centrale aanmelding via Schoolwijzer geen beperking is voor de keuzevrijheid. 28% van de ouders geeft aan dat zij hier een beetje door worden beperkt en 15% gaf aan dat zij de centrale aanmelding als een sterke beperking van de keuzevrijheid voelden. Zij gaven hiervoor verschillende redenen of toelichtingen:

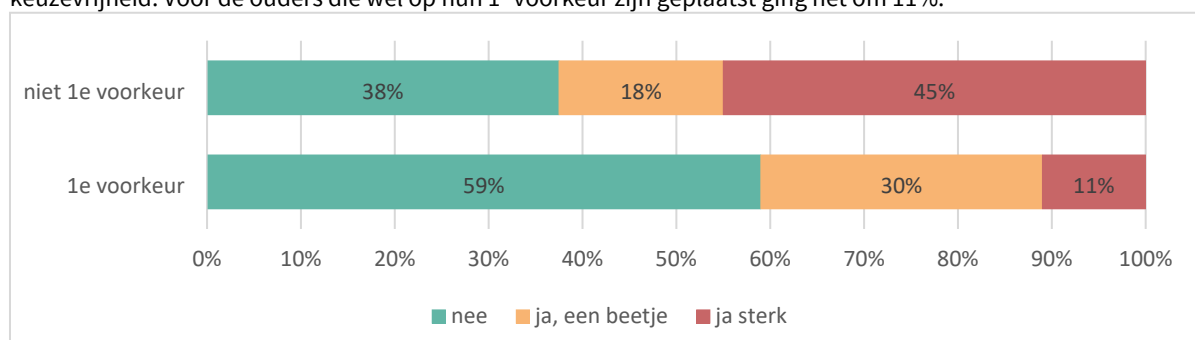
- Ouders geven aan bang te zijn dat het niet hun 1^e voorkeur wordt. Je bent overgeleverd aan regels en hebt zelf geen invloed. Voor sommige ouders/in sommige gevallen is de werkwijze van Schoolwijzer niet transparant.
- Voelt toch niet helemaal alsof ze zelf mogen kiezen
- De verplichting om meerdere scholen op te moeten geven, terwijl ze specifiek één school willen (bijzonder dat dit nadeel genoemd wordt, want deze verplichting is al een aantal jaar geleden afgeschaft)
- Sommige ouders geven aan 'tactisch' te hebben moeten kiezen

“Je maakt als ouder bewust een keuze voor een bepaalde school en soort onderwijs. Ik vind het niet prettig dat een organisatie hier de uiteindelijke beslissing in neemt”

“Je loot mee maar je redenen tellen niet mee.”

“Het is een ondoorzichtig systeem waarbij de dialoog tussen ouder en school geblokkeerd wordt. Individuele urgentie krijgt hiermee geen ruimte”

Er is verschil tussen ouders met kinderen die wel / niet op hun 1^e voorkeur zijn geplaatst. Van de ouders met kinderen die niet op hun eerste voorkeur zijn geplaatst, gaf 45% aan dat zij sterk werden beperkt in hun keuzevrijheid. Voor de ouders die wel op hun 1^e voorkeur zijn geplaatst ging het om 11%.

Figuur 37. Voelt centrale aanmelding via Schoolwijzer als beperking van keuzevrijheid?

Aanmelden en verdere afhandeling via Schoolwijzer gaat in meerderheid goed, maar ook slechte ervaringen

Ouders zijn tevreden over het aanmelden via Schoolwijzer en de verdere afhandeling daarvan. Ruim 84% van de ouders gaf aan dat dit goed ging. Bij ongeveer 6% ging het niet zo goed en bij 5% slecht (ongeveer 40 ouders). Hier konden de ouders een toelichting geven. Veel van deze toelichtingen komen van ouders waarbij het kind niet op de school geplaatst is van hun voorkeur. Zij geven aan dat het traject dan moeizaam verloopt: onpersoonlijk en met veel stress voor de betrokken ouders.

Daarnaast zijn er een aantal opmerkingen over de communicatie en (on)duidelijkheid van de gang van zaken: je krijgt geen bevestigingsmail, moet lang wachten op bericht van Schoolwijzer, afhankelijk van de geboortedatum van je kind kan de periode van inschrijving relatief kort zijn en kan je die missen, dat je je na plaatsing ook nog moet inschrijven bij de school is niet voor iedereen logisch en duidelijk.

“Uitgeloot en geen verdere info. Onpersoonlijk en kil”

“Algemeen goed. Maar wat ik raar vind is dat je tegenwoordig voor elk postpakket een paar bevestigingen krijgt, maar dit kreeg ik niet voor de aanmelding van mijn kind op schoolwijzer (direct).”

“Het was mij niet geheel duidelijk dat ik ook nog de inschrijving/keuze voor de school nogmaals moest bevestigen.”

“Ik vond het onduidelijk of het gelukt was. Heb zelf met school contact opgenomen. Ben wetenschappelijk opgeleid”

Bijlagen

Responsoverzicht ouderenquête

In de enquête hebben de ouders aangegeven wat hun postcode is en naar welke school hun kind gaat. We willen dit vergelijken met de totale verdeling van de kinderen uit groep 0/1 over de Nijmeegse wijken en scholen om te kunnen bepalen wat de respons per groep is. Op het moment van analyseren (begin mei 2021) zijn echter nog niet nieuwe leerlingen uit het schooljaar 20/21 gestart. Omdat deze groep dus nog niet volledig is ingeschreven (in de bestanden van Leerplicht) is het responspercentage een benadering (op basis van de inschrijvingen van meer dan 90% van de instromers van 20/21, aangevuld met 10% instroom uit 19/20).

	aantal enquêtes	als % doelgroep
makkelijkste 15% scholen Nederland	237	27%
moeilijkste 15% scholen Nederland	23	11%
70% middenmoot	57	19%
6515 (Oosterhout/Ressen)	26	17%
6523 (Hengstdal/Kwakkenberg)	10	23%
6524 (Galgenveld)	14	45%
6525 (Brakkenstein/Groenewoud)	14	32%
6531 (Hazekamp/Nijeveld)	36	33%
6533 (Hatertse Hei/Grootstal)	19	21%
6535 (Hatert)	5	8%
6537 (Tolhuis/Meijhorst/Aldenhof)	6	8%
6538 (Zwanenveld/Lankforst/Malvert)	10	13%
6541 (Biezen)	12	18%
6542 (Wolfskuil/Hees)	22	32%
6543 (Hees/Heseveld)	9	17%
6544 (Neerbosch)	8	20%
6545 (de Kamp)	5	13%
6546 (Acker/Broek)	15	16%
6663 (Lent)	54	21%
overig Nijmegen	38	
buiten Nijmegen	15	
onbekend	9	

Tabel 5. Deelnemers ouderenquête verdeeld over scholen en wijken, in absolute cijfers en als respons%

Bij een totaal respons van bijna 20% varieert de respons per subgroep/postcodegebied tussen 8 en meer dan 40%. Ook zie je een lagere respons onder ouders van kinderen die op scholen met een complexe leerlinggroep zitten (een hoge schoolweging hebben)